TOMVS SECVNDVS
MALLEORVM QVORVNDAM MALEFICARVM, TAM VETERVM, QVAM RECENTIVM AVTORUM: Continens

I. *M. Bernhardi Basin Opusculum de artibus Magicis, ac Magorum Maleficiis.*

II. *Vlrici Molitoris, Constantiensis V. I. Doctoris & Professoris Papiensis, Dialogum de Lamiis, & Pythonicis mulieribus.*

III. *Flagellum Dæmonum: seu exorcismi efficacissimi, & remedia probatissima ad malignos Spiritus expellendos, eorumque facturas & maleficia effuganda: Per Fr. Ieron. Mengum, ordinis Minorum, præterito anno 1581. Bononiæ sub concessu Curiæ Episc. & S. Inquisit. excusum.*

IV. *D. Ioannis de Gerson, olim Cancellarii Parisiensis, libellum de probatione Spirituum.*

V. *M. Thomæ Murner, Ordinis Minorum libellum de Pythonico contractu.*

VI. *Fœlicis Malleoli V. I. D. Cantoris quondam Thuricensis, & Præpositi Solodorensis, Tractatus duos Exorcismorum seu Adiurationum.*

Item, Tractatum eiusdem de credulitate Dæmonibus adhibenda.

VII. *R. P. F. Bartholomæi de Spina, Ord. Præd. Sacri Palatii Apostolici Magistri quæstionem de Strigibus seu Maleficis.*

Item eiusdem Apologiam quadruplicem, de Lamiis: contra Io. Franciscum Ponzinibium, V. I. D.

Cum Gratia & Priuilegio Cæs. Maiest. ad decennium.

FRANCOFORTI,

M. DC.

FOELICIS MALLEOLI, V. I. DOCTORIS, CANtoris Thuricensis, & Præpositi Salodonensis,

TRACTATVS I. DE EXorcismis.

Occasio sequentis scripti Tractatus

Væstionem nuper motam in voce exultationis, inter epulantes in mensa domini resonantem, soluere volentes, & casum taliter exponentes: Quidam rusticus habuit vaccam, in gutture quadam passione contritam, qui post antiquorũ consultationem talem, vel in effectu similem fecit exorcismi benedictionem, in suo vulgari sic sonantem: Ob das sey / daß Maria Magd oder Jungfrauw / ein Kind Jesum gebahr / so komme diesem Thier das Blatt ab / im Namen deß Vatters / ꝛc.

Latine sonat: Si S. Maria virgo peperit Christum reuera, liberetur in fidem eius hoc animal hac passione, in nomine, &c.

Et ex hoc themate possunt formari sex quæstiones. Primo, vtrum curam de animalibus habere teneamur. Secundo vtrum defectus aut dolores ipsorum in nomine Domini licite tolli & sanari petamus. Tertio, an benedictionibus aut maledictionibus ad animalia bruta, vel ad rem inanimatam vti valeamus. Quarto, an omnes carminationes benedictionum vel maledictionum sint generaliter prohibendæ. Quinto,

an

an propter rhithmos carminis vel versificationis carminationes sint detestandæ. Sexto, an propter gestus aut mores carminantium actus ipsorum sit detestandus.

Domine Deus noster, quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra, minuisti hominem paulo minus ab Angelis, omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues vniuersos, insuper & pecora campi: videlicet equos & mulos, camelos & asinos, capras & hircos, vt ipsorum ministerio humanæ fragilitatis releuetur oportunitas, & ipsorum obsequio refocilletur ipsius humanitatis necessitas. Et videmus in experientia, quod sine talium & aliorum animalium domesticorum suffragio subsistere non potest totius humanitatis conditio: & igitur Dominus dat iumentis escam ipsorum & pullis coruorum inuocantibus eum. Et dixit Matt. duodecimo. Quis ex vobis homo, qui habeat ouē vnam, & si ceciderit hæc Sabbatho in foueam, nonne tenebit & leuabit eam? Et Luc. decimo quarto. Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadit, & non continuo extrahit illum die Sabbathi. Et nunquid de bobus cura est Deo? 1. Corinth. 9. Et nonne duo passeres asse veneunt, & vnus ex illis non cadet super terram sine patre vestro? Matth. decimo. Et Dominus in arca Noe fecit concludi animalia bruta, & conseruari in loco singulari. Vnde dixit Bernhardus in epistola ad Raymundum militem: Habeas curam de animalibus tuis, quia sitiunt & esuriunt, & petere non nouerunt. Nam oculus Domini impinguat equum: ac si dicerem,

Curam adhibendam esse animalibus.

rem propter solitæ visitationis officium. Et hæc quantum ad primam quæstionem motam de cura animalium habenda, dicta sufficiant.

Quomodo oculo Domini equus pinguescat: & planta pedis Domini ager fructificet.

Ad secundam quæstionem, vtrum defectus aut dolores animalium brutorum in nomine Domini licite tolli petamus: sic proceditur, & videtur quod sic. Nam pietatis affectione motus S. Hieronimus, euulsit sentem, id est spinam de pede leonis, ad habitationem suam venientis, & facta cruce benedictionis in nomine Domini nostri Iesu Christi leonem sanauit. Sic sanctus Eulogius pedem equi confractum in nomine Domini nostri Iesu Christi restaurauit. Sanctusq; Germanus, Episcopus in curia regis Britanniæ, asinum suum mortuum resuscitauit. Beatus Ægidius ceruam à venatoribus insecutam defendit, & sagittam in manum suam suscepit, & vulnus suũ benedictione facta sanauit. Et sic videtur, animalium curam cum benedictione frequenter fuisse factam: Et merito, quia Christus animalium vsus est ministerio, videlicet asino in AEgyptum cum matre & suo nutritio: & in die Palmarum vsus est eiusdem iumenti obsequio. Matthæi 21. capit.

An morbis iumentorum, aliorumue animalium in nomine Domini sit medendum. S. Hiero. Leonem spina liberat. Hinc etiamnum habetur custos equorum. S. Germanus resuscitat asinum a mortuis. S. Ægidius ceruam vulneratam curat.

Ad tertiam quæstionem: An videlicet benedictionibus aut meledictionibus ad rem inanimatam, & animalia bruta vti valeamus, sic proceditur: Cognito vno oppositorum cognoscitur & reliquum. Nam quod Dominus & eius electi benedixerint hominibus, nulli est dubium, & similiter quod maledixerit hominibus, patet in sua & omnibus mulieribus cum dolore

An maledictionibus vtendum pro curatione animantium,

dolore parturientibus: Geneseos 3. Item de brutis patet in serpente: ibidem. Et ad rem inanimatam maledictione vsus est, vt patet in ficulnea. Vnde S. VVilhelmus Lausannensis Episcopus ab anguillis læsus maledixit, & relegauit omnes anguillas Lacus magni Lausannensis: prout hodie ab isto lacu & ab omnibus fluminibus, istum lacum intrantibus, sunt expulsæ.

Et consequenter pro nunc modernus Episcopus Lausannensis, contra sanguissugas in diebus nostris pisces maiores, & præsertim salmones, mirabiliter inficientes, lætaliter quoq; pungentes, & ad littus aquarum propellentes, exorcismi dictamina de sacris scripturis collecta dictari fecit, & per certa dierum interstitia publicari, & ad effugandum & repellendum huiusmodi bestiolas multipliciter profecit.

Vnde temporibus nostris videtur compertum circa vnum genus Vermium multum nociuorum: qui vulgariter dicuntur Juger: & habent certum nomē in latino nostro per Isidorum Etymolog. de brutis & vespis conscriptum. Hi vermiculi sunt ad longitudinem vnius medij digiti, vel in magnitudine vnius mulieris minoris digiti, & albi, sed capite nigri, ad modum cerdonis, pedibus sex, apud rurales notissimi: hi tēpore hyemali terram intrant, & mox infra radices graminum siue cespitū, & supra terram solidam habitant: & fundamenta graminum siue cespitum cum herbis eneruāt: & lethaliter quod ista loca cōmuniter tempore vernali marcescunt, & penitus vilescunt: & hic similiter agris vicinis nocebunt: & iterum tempore æstiuali pennas

Juger, genus vermium proscriptum.

& alas resumunt, & arboribus inhærent, & folia & fructus consumunt, & tunc dicuntur vulgariter Laubkäfer.

Laubkäfer.

Nunc ad propositum: audiamus quid in Diœcesi Curiensi sit peractum, vbi hæc animalia terribilia fecerunt damna. Nam incolæ istius terra hæc animalia per tria edicta citari fecerunt ad iudicium prouinciale, & seruatis proprie cunctis iudicij terminis & figuris, aßignantes ipsis Procuratores & Aduocatos, & solenniter contra eos procedentes, finaliter per iudicem fuit sententialiter conclusum: ex quo fuerint Dei creatura: & pertinenter quæsierunt sua alimenta, & ne suo defraudarentur cibo, ipsis vnam regionem desertam & nemorosam constituit, quod ibidem remanerent, & alias terras ibidem vicinas non occuparent mandauit, & ita factum est vsque in diem præsentem.

Cõtra vermes nuncupatos (Laubkäfer) proceditur iudicialiter.

Simile dicitur de alio loco in Diœcesi Constantiensi constituto: & ideo non miremur: Nam constat, quod animalia bruta prout rationabilia benedicuntur, & maledicuntur: Vnde plures mysteria Domini non perpendentes, aut penitus ignorantes, obloquendo dicto Domino Lausannensi, ipsiq; detrahentes, ex eo quod visus fuerit talis Exorcismi præloquio. Attamen omnes studij Heydelbergensis Doctores huiusmodi ritus videntes & legentes, consenserunt.

Doctores Academię Heydelbergensis approbãt Exorcismos relegãtes animalia.

Ex prædictis patet, si placet, quod excommunicationis, exbannitionis & exterminationis edictum conuenit & applicatur rebus inanimatis.

Nunc

Nunc redeamus ad propositum formæ huius Exorcismi, seu vulgaris benedictionis: Nam non dubitamus, quin per singulos dies & annos benedicimus escas præsentes, carnes & panes, vinum, & pisces, victui nostro de Diuinæ Maiestatis prouidentia creatas & deputatas, vt ad vsum nostrum proficiant: & quare non carnes viuentes animalium benediceremus, vt ad nostrum profectum non deficiant? Nam oramus ex Ecclesiæ statutis, pro salute mentis & corporis: quæ salus persistere non potest sine talibus creaturis, & talis creatura sine alimentis.

Si carnes coctas licet benedicere cur non etiam viuentes.

Vnde legimus in Ecclesia de sancto Blasio Martyre & Episcopo, quod bestiæ siluestres ad eius conuenerunt benedictionem, & in illum finem suis vtebantur benedictionibus, vt saluarētur a bestiis crudelioribus. Item quædam mulier ipsum rogauit, vt sibi porcus redderetur à lupis abstractus: qui suis precibus sibi fuerat restitutus.

S. Blasius benedicit imbecilliores bestias contra crudeliores.
Lupus à S. Blasio cogitur reddere porcum.

Et scribitur Psalm. 144. Oculi omnium in te sperant, & tu das illorum escam illis in tempore opportuno: Aperis tu manum tuam & imples omne animal benedictione.

Et videmus per singulos dies, quod illi qui Equos, aut Asinos, aut Porcos castrant, id est, testiculos eneruant, in nomine Domini inuocant magnum sanctum Anthonium vt suo præsidio præstet illis animalibus sanitatis auxilium.

Ad castrationem animantium inuocatur S. Anthonius.

Item sæpe videtur compertum, quod illi qui offendunt porcos, S. Antonio donatione fideli patēter applicatos,

Porci Anthonij inuiolabiles & sagaciores aliis porcis.

 fore

fore punitos: Item videmus huiusmodi porces campanella signatos, in domus priores nunquam reuertentes aut reuersuros, prout faciunt alij porci, qui fuerant ipsorum consodales.

Sunt autem quidam prædicantes præceptum Domini, & superstitionis vitium prosequentes, & puto quod superstitionis effectum fundamentaliter non intelligant, & quod in huiusmodi persecutionis prosecutione superstitionis crimen incurrant: sicut ille, qui in confeßionis scrutinio nimium curiosus plus quæri quam deceat, aut confidens ex multiloquio, aut verbo ocioso, de quo reddenda est ratio, nimium excedat: & quod ambo careant humilis & fructuosa confeßionis æterno præmio. Sic ad propositum, non intelligens superstitionis effectus, vt superstitionis crimen non incurrat, apud semetipsum nimium curiosus & sine libris & capite proprio procedat agitatus, diligenter caueat.

Non intelligens superstitiones sæpe se superstitionibus inuoluit.

An oēs carminationes prohibendæ.

Ad quartam nunc perueniamus quæstionem: An videlicet omnes carminationes benedictionum & maledictionum generaliter sint prohibendæ, de qua talem pono benedictionis aut exorcismi prolationem. Nam si quis habet equum preciosum quinquaginta vel centum florenorum, vermibus corrodentibus quasi moriturum, & si bonus homo sanat talem equum per modicum ordinem verborum, in aures et latus, aut os equi sufflatorum, quæ tamē verba, prout noui, nō sunt contra fidei articulos aut aliâs contra bonos mores, non puto quod ille exorcizans mortaliter peccauerit, qui

In susurrationes curant iumenta.

talem

talem equum generosum & hominem angustiatum, timens se, & suos damnificandum, liberat à damnis & pœnis expensarum.

Attamen hoc improbat Alexander de Ales in Tractatu de superstitione.

Puto igitur quod ille, qui tales vel sibi similes Exorcismos prædicat vitandos, aut scribit dimittendos, fuerit tam pauper aut simplex religiosus, quod nunquam habuerit equi, seu asini damnationis vsum. Nā Eunuchus, vel homo frigidus, aut alias impotens & maleficiatus, & non habens carnis stimulos, leuiter detestatur acerrime fornicantes aut luxuriose viuentes, cum tamen de simplici fornicatione inter solutum & solutam, cum sit de peccato minimo mortali: reddamus rationem. Nam doctores ponunt certos actus indifferentes, qui nec sunt vitia vel virtutes: prout contingit inter plus vel nimis vigilantes vel dormientes.

Et credo quod ille qui liberat hominem & equum a tali periculo, quod non sit purum indifferens: Sed sit inter promerentes & operum misericordiæ virtutes: sicut ille, qui hominem telo cōfixum certo carmine liberat, & sine dolore telum radicitus eneruat, & ille qui vulnus hominis recenter illatum bono carmine carminat: & taliter, quod vulnerato nil mali contingat: similiter oculos & alia corporis humani membra carminat & homines a dolore liberat. Nam dicit Apostolus: Omnia quæcunq; facitis in nomine domini nostri Iesu Christi facite. Colossens. tertio, & ille qui dicit omnia nullum casum vel actum (saltem bonum) excipit: & sic in sanandis hominibus vel pecoribus nullam distinctionem interposuit. Vnde

Carmine vulnera curantes.

dicit lex imperalis C. de maleficis. l. per: & Azo. ibidē in summa: & concordant Doctores canonum, & præsertim Archidiacon, quod ille, qui arte sua repellit tēpestates per malam artem alterius, qui artificialiter Dæmonum adiutorio tempestates prouocauit, quod ille repellens meretur.

Arte prohibita alterius, pellens tempestates, in culpa est.

Sed modo vlterius procedendo ad casum thematis de vacca & rustico, qui vaccam sanauit, & fortassis per suum sacerdotem terribiles correctiones sustinuit. Nam videtur, quia taliter dixerit ipse rusticus. Sey das wahr / daß Maria ein Kind gebar / &c. *ac si diceret: iuxta quorundam opiniones: ego dubito quod virgo genuerit, sed si est verum, fiat signum: prout Diabolus dixit ad Christum: si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Sed aliter Doctores exponunt hanc dictionem* S I *in pluribus orationibus: vt hic: si Deus est animus vt nobis carmina dicunt. Et ibidem hæc dictio* S I *ponitur pro quia: & erit bonus & Catholicus sensus: quia iste Cato fuit homo Christianissimus:*

Quasi dixisset So je Maria gebar /

Vocabuli SI energeia.

Cato fuit Catholicus.

Sic similiter scribitur Ezech. 20 vbi dicitur: si iudicas eos: & exponitur, quia ad te Domine pertinet iudicare. Sic in Psalmo 57. si vero vtiq; iustitiam loquimini, recte iudicare filij hominum: & hic similiter ponitur pro quia: ac si diceret, quia vos filij hominum, &c. Vel si quis dixerit: si in inferno nulla est redemptio, O quam terribilis est illius recordatio. Et hæc omnia præmissa nihilominus firmiter credit, sed pro certo non poterit scire.

Vnde

Vnde videtur, quod ille rusticus, qui taliter in simplicitatis suæ eloquio vsus est talis Exorcismi simplicis oraculo, à suis senioribus sæpe probato, non peccauerit vt dicendo: quia firmiter credo verum esse quod Maria virgo peperit, &c. Et sic se & paruulos suos de tanto damno liberauit.

Et si bene perpendo tunc hæc verba sumpta de sancto Euangelio Lucæ primo, quod dicit Christum natum de gloriosissima virgine Maria.

Sed ad huius quæstionis synceriorem determinationem vlterius procedamus.

Nam non dubitamus, quin inter Plebeiorum similiter & vulgarium tumultus sint infinita carminum seu carminantium, nec non Exorcismorum benedictiones & maledictiones: inter quas putamus plures fore multum superstitiosas, & etiam aliquas bene valentes: de quibus mentionem facit Frater Ioannes in Sum. titul. de Sortilegijs per certas quæstiones. Et reperimus per ipsum, & suas opiniones multũ fore efficaces, & non oẽs inanes, sed generaliter sine discretionis & distinctionis calculo simpliciter oẽs prohibendo.

Prout facit quidã Doctor de superstitionib. in certo tractatulo superficialiter prout gallus per prunas loquendo, nõ examinãdo singulorũ formas aut verborũ virtutes ponderando, qui reuera multis synceris hominib. nocet iniuriãdo. Sicut ille q̃ generaliter sine qualificatione dicit: oĩb. debitorib. nostris dimittendũ, hoc est, iniurias, et dãna et molestias ꝑtinaciter inferẽtib. fore simpliciter et de plũno parcendũ, iuxta orationis

Prorsus defensorem agit superstitionum.

Dominicæ decretum, hic mentitur: quia alias iniuriam passo salubrius datur remedium, ne damnificator de sua malitia tanto leuius reportet commodum: prout Doctores Theologicæ veritatis, & Canonici iuris scribunt virtutis salutare remedium. Et præsertim inter alios eximius ille Vilhelmus Durandi, qui composuit Iuris speculum, & librum qui dicitur Rationale Diuinorum: & ibidem de officio missæ, & in orationis Dominicæ clara declaratione, & ibidem vel alibi poteris videre.

Durandi speculum & rationale laudatur.

Sic similiter de vsuris generalem faciens prohibitionis detestationem, errat: cum in multis casibus vsurarum contractus videatur permissus: vt videtur per Hostiensem & Goffredum eodem titulo in suis summarum collationibus.

Item qui dicunt indifferenter, omnes Dæmonũ inuocatores & ipsorũ ministerio fungentes, fore criminalis peccati damnabiles: hi errant corde, non præsiderantes, quod sanctus Theodorus Sedunensis Episcopus, vnam magnam Campanam sibi per summũ Pontificem videlicet Leonem Papam liberaliter donatam, de vrbe Romana vsq; ad Sedunensis Ecclesiæ loca portari fecerat simpliciter per dæmoniorũ obsequia. Et quare non sic viri Catholici proficerent, vt ipsis obedirent Dæmonia. Nam & Exorcistæ restringunt Diabolos, vt exeant corpora possessa. Sic ad propositum, superstitionis excessum tam generaliter & indifferenter prædicans sub pœna mortalis peccati fore detestandũ, & nimium curiosus, virtutem vocabuli non perscrutando:

S. Theodorus Episcopus Sedunensis campanã Roma opera Dæmonum in Alpes Helueticas curat transferri.

tando: prout per sanctum Thomam & alios doctores videtur subtiliter diffinitum, se cum superstitionis persecutione damnat in infernum.

Ad quintam qua notatur, an propter Rhithmos carminis vel versificationis carminationes sint detestandæ: videtur dicendum, quod etsi sint plures audenter prædicātes Exorcismorum Rhithmos, vel metrorū Hexametrorum, vel Pentametrorum, aut Lyricorum, alias Odarum vsus fore detestandos: tales minime perpendunt, quod sancta Ecclesia in Hymnorum & Canticorum dictaminibus frequenter recipit huiusmodi dictaminū modos: vt in primo Hymno: Conditor alme syderum & cætera, vsq; ad finem: & quasi per omnes Hymnos est certorum pedum, passuum & syllabarum determinatus numerus: & per octo syllabas Nobilium & Rusticorum vidētur curizandi, taxari passus. Vnde generaliter omnia carmina metrice vel Rhithmatice dictata leuius memoriter mentibus humanis videtur incorporata, sed prosa simplex & priuata scriptura tardius concernitur repetenda.

Rhithmi in carminationibus an suspecti de superstitione habendi.

Saltationes intelligit.

Rhithmica facilius memoriæ mandantur.

Ad sextam quæstionē, qua cauetur, an propter aliquos gestus, ritus, & mores carminantiū actus ipsorū sit detestandus, Quia quidam in suorum carminum prolationibus habent diuersos & aduersos motum, tactuum, & gestorum ritus, & apparatus.

An propter ritus incantantium prohibitæ sint incantationes.

Dico quod Christus illuminando cæcum a natiuitate, non simpliciter verbo processit, prout cum aliis infirmorum corporibus: nam loca oculorum tetigit,

Exēplo Christi luto cæci oculos linientis probat ritus incantatorum.

lutum de terra & sputo confecit: & consequenter ipsum liniuit: & postea ad natatoria siloe transmisit, & vt se lauaret pertinenter commisit: quibus omnibus perfectis, cæcus illuminatus fuit: Sed dum leprosum sanauit: simpliciter imperando dixit: Mundare, & hic taliter sanatus recessit.

Item sanctus Marcus Euangelista sanando sutorem in manu sinistra læsum, expuens in terram, & de sputo & terra faciens compagationem, vnxit manum sutoris læsam in nomine domini Iesu Christi, cum crucis signo & ipsum sanauit.

Et sanctus Hieronymus prædictus similiter per signum crucis in nomine crucifixi leonis pedem restaurauit. Item Propheta HeliZeus, sanando puerum viduæ Sareptæ, mirabiles fecit ritus, apparatus et gestus, antequam puer fuit resuscitatus.

Ex Elisæi mirabilibus gestibus.

Vnde nec Christum, nec alios sanctos viros, in suis apparatibus, gestibus & moribus tam pertinaciter arguamus: Cum ipsius scilicet Christi actio sit nostra instructio: & consequenter aliorum Christi fidelium, si quos fecerint signorum apparatus, non tam arroganter corrigamus.

Perpende desuper, quot ritus, tactus & mores exercent presbyteri in paruulis baptiZandis, qui in primitiua Ecclesia fuissent exorbitantes. Nam baptiZabãt in nomine Christi, & omnes fuerunt gratia spiritus sancti muniti.

Ritus qui hodie in Baptismo adhibentur, in primitiua Ecclesia fuissent exorbitantes.

Vnde legitur & notatur in capitul estote: de re iudicat. quod in his in quibus dubitamus, quo animo fi-

ant,

ant, nisi ex natura sint mala, hæc in meliorem partem sint interpretanda. Sic interdum excusatur mendacium, prout contingebat in Aegypto, tempore Pharaonis de mendacio obstetricum, & reputatur a quibusdam opus meritorium. Prout etiam ille excusatur, qui hominem abscondit à latronibus aut raptoribus quæsitum, licet stricto iure dicatur, quod pro nullo bono malum sit faciendum. Sed econtra dicitur, quod inter duo mala minus malum est eliciendum aut eligendum.

Et igitur mihi simpliciano, prout libris necessarijs orbato & incarcerato (saluo tamen semper saniori consilio) videtur, quod carminantes & verbis contra fidem Catholicam aut Iuris dispositionem non proferentes, sed simpliciter & de plano ad saluãdum creaturas omnipotentis animatas aut inanimatas: prout rusticus in themate conscriptus simpliciter processit, & quod idem non peccauerit, sed potius meruerit, quòd se & suos pauperculos, quorum curam iure Diuino & humano naturaliter gessit, de magnis damnis & penuria releuauit.

Auctor hunc Tractatum in captiuitate sua scripsit.

Vnde iura permittunt, ne pereat fructus in terra nostra miseratione Diuina diffusus (si necessitas imminet) quod in die festo colligatur, defalcetur & habitaculis fideliter reponatur. Quod alias sine necessitate tanquam mortale peccatum non conceditur.

Casus, quo et die festo licet defalcare frumenta.

Qualem igitur putas esse imminentem & vrgentem

vrgentem necessitatem, dum pro pauperib. infantulis, fame lamentabiliter eiulantibus, refocillatur animal tam magni profectus & comparationis tantæ. Sicut si pro principe equus restauretur generosus, aut mula Cardinalis vnius magni potentatus: & talis restauratio fit per tam facilis & leuis sine læsione fidei, benedictionis & verborum ritus. Nouerant enim, quod sui progenitores taliter profecerunt.

Mula Cardinalis magni profectus.

Et fortassis est arcanum Dei, quod sancti viri per reuelationem diuinam perceperũt. Sicut olim per hoc verbum ananizapta, reseruatum, tentum & portatum contra pestilentiam fideliter credentes securitatem perceperunt. Nam experienter videtur, & ab Ecclesia permittitur, quod illi, qui per certas verborum formas serpentes tollunt, prout Apostoli fecerunt, & tangunt, & in medicinalibus refectionibus multipliciter deducunt, imo leprosos sanando nondum fundamentaliter infectos multum proficiunt: & ecce quod illi, qui proprie talibus verborum exorcismis in eadem forma non vtitur, licet fortiora loquatur, nihil apud serpentes operantur.

Vocabulum Ananizaptæ præseruat à Peste: alii scribunt Ananesopt quod si legas vorse, erit Germanice Böſen nana q.d. abigens malum.

Ecce gloriosus & mirabilis Deus in sanctis suis, hominib. cõcessit tale mysterium bonis similiter & criminosis. Et item ipse Deus conuincitur, quod filij sui sacratissimũ corpus per bonum & malum sacerdotem, per certam & determinatam verborũ formã & non aliam de summo cœlorum throno ad altaris mensam coaptatur: & per sacerdotem eiusdem tangitur et leuatur, idq; per manum mundã vel immundam. Vnde di-

Deus etiam peruersis hominibus mysteria concedit.

Corpus Christi in Missa etiam immũda manu tangitur.

dicit Gregorius quod miracula minora per maiora ꝓbantur. Vnde minus est miraculum, si per certam verborum formam, de Euangelica veritate sumptam, sanamus equum, mulam, vel vaccam à graui dolore sauciatam: quam si per certam aliam formam extra Euangelicam veritatem: non tamen Euangelio aut Catholicæ fidei contrariam, contentam aut conscriptam. Minora miracula probātur per maiora.

TRACTATVS SECVNDVS EXORCISMORUM seu adiurationum Doctoris Fœlicis Mallcoli.

Voniam Deus magnus, Dominus & rex magnus super omnes Deos, nouit quod gentes, quæ quondam Deos coluerunt, meditati sunt inania: nihilominus tamen illo permittente perfecerunt grandis magnificentiæ mirabilia: prout narrat Valerius Maximus lib. 1. cap. vltimo: & Isidorus lib. Ethymol. 9. c. 11. de diis gentium: & Virgilius optimus poëtarum ex quorum libris per mundi climata dispersis superstitionum diuersarum abusiones etiam Christi fideles receperunt: Permittuntur tamen & inhibentur libri tales legi iuxta materiarum & personarum dispositiones: vt plene legitur & notatur 37. distin. in prin. & multis c. sec. Libri Magici prohibiti vel permissi, pro personarū vel materiarum qualitate.

Hinc clerici peritiores, & imperiti Ecclesiarum curati, & plures consequenter ad populum plerunque speciales

ciales & generales propalarunt, doctrinando prohibitiones & accidiosa quadam corporis lassitudine scripturas scrutinio solerti scrutari scrutantes defecerunt & discretionis clari determinationis, præsertim in exorcismis, id est, in adiurationibus, & benedictionibus, & carminibus, & carminatoribus, & carminatricibus, & eorundem dictaminibus aromatum more minutim nō triuerunt, sed sicut gallus per prunas superficialiter strepitauerunt. Prout hi, qui de vsurarum cōtractibus & eius differentiis rimari lassati, per libros studiose certificari nolunt, & propterea generaliter omnis contractus cōmertium prohibere consueuerunt: & sub orationis Dominicæ prosa omnia debita debitoribus nostris dimitti contendunt: & hi errant corde.

Clericos taxat, per scripturas vt Gallus per prunas strepitantes.

Ponit autem Ioh. in sum. confes. lib. 1. tit. 11. q. 14. de carminibus & carminatricibus, & carminatoribus de materiæ præsentis determinatione certam quæstionē: & allegat sanctum Thomam de Aquino venerabilem.

Sed iudicio mei Fœlicis, præpositi Solodorensis & cantoris Thuricensis Decretorum Doctoris multum inutilis (saluo saniori) apparet, quod in tam magno generali nimiumque frequentationis negotio, ad competentis saturitatis declarationem non processerit, & hoc propter maiorum superabundantiū sibi continuo concurrentium, in grauioribus quæstionum materiarum decisionibus, tanquam pluribus attentus humaniter, sibi fuit minor ad singula sensus: prout legitur & notatur de hæret. Accusatus. §. de quæst. lib. 6.

Vel fortassis pro tunc tales Exorcismi, adiurationes

& car-

& carminationes nō prout modo fuerunt tam frequē-tes, & plerunq; Theologi nimias subtilitatis à iure non prohibitæ conculcarunt intricationis conuolutiones, pertusi sensus mei nubeculas turbulētius cōglutinā:es.

Vnde nuper casualiter perscrutando reperi quasdam scripturas per reuerendum in Christo Patrem & Dominum meum, Dominum Episcopum Lausannensem approbatas. Et insuper improuiso pridie legendo quandam collationis compilationem, quam in Heydelbergensi studio quondam comperi dictatam, & vt rebus mirabilibus fidem præbeant facta mirabiliora: vt dicit Gregorius in Homelia, igitur huius collationis mysterium prius expediamus, & hinc ad vlteriora procedamus.

Et ecce audi rem proprie gestam, quod de anno Domini 1405. die sexta mensis Februarij quidam peritus frater VVernherus, lector ordinis Augustinensis in aula Episcopi Spirensis in oppido Heydelbergensi reuocauit octo Articulos tanquam erroneos per ipsum prædicatos: inter quos quartus de certis exorcismis erat talis in forma vulgari patenter Alemanico conceptus. Jtem der vierd / das segen zimlich vnd ohn sünde mög geschehen. Et consequenter dixit formam vnius Exorcismi, qui talis fuit de vulneribus curandis. Christus ward geborn / Christus ward verlorn / Christus ward gefunden / der gesegnet diese Wunden / Im Namen deß Vadters / etc.

Res gesta.

Quidam Frater Heydelbergæ reuocat Articulos prædicatos de Adiurationibus.

Exorcismus in vulnera.

Insuper retulit idem lector, quod in se & aliis hac vsus benedictione frequenter profecerit.

Hans

Hanc igitur verborum prolationem ad mandatum domini Episcopi Spirensis, & peritorum studij Heydelbergensis, tanquam erroneam reuocauit, & se de cætero nõ prolatorum amplius promisit. Vnde causa non erroris aut diffidentiæ, sed informationis adipiscendæ, & non tantum meæ pusillanimitatis, sed multorum commorantium in circuitu, qui tales vel similes, aut pares vel æquiualentes per singulos dies proferunt, & hominum languoribus, & etiam pecorum & animalium brutorum doloribus & infirmitatibus experienter subuenire consueuerunt.

Et ponamus quod periti aut imperiti rationes huiusmodi curationum non possint allegare, experimentum tamen curationis et dolorum sublationis pro causa patenter possunt assignare: pro vt experienter vidi in hominibus & bestiis, tales (vt ita loquamur) adiurationes per prosas aut dictamina certorum verborum prolata proficere.

Nam Magister Rasis Almonsoris, monarcha in medicinis, in sua practica li. 9. in fine certas ponit morborum curas, quæ dicuntur & intitulantur experimenta Rasis Almonsoris, vbi scribit, se & alios multipliciter profecisse, nullam tamen causam aut rationem huiusmodi curationum nisi solam allegat experientiam, per magnos viros cum lucris ingentibus acquisitam. Vt dicimus, contra morsum canis rabidi pilos suos valere. vbi nulla ratio colligitur, nisi quod vsus & experiẽtia patẽter inducitur. Sic fit de morsu lætali scorpionis qui si mox super ictu conteritur, venenum veneno subleuatur,

Lucra ex Adiurationibus.

Exemplum de pilis rabidi canis.

lenatur, & homo de morte liberatur, de quo etiam infra dicitur.

Sunt autem, qui in talibus carminũ dictaminibus multum Rithmos verborũ vulgarium de omnibus linguis despexerunt: Sed quid dicemus. Nam et sancti patres in scripturis sacris frequenter metris, Hexametris & Pentametris, vt hic: Salue festa dies: & insuper Lyricis & Heroicis & Elegiacis & Bucolicis et Rithmaticis vsi fuerunt, vt patet per omnes hymnos & plerasq; sequentias. Et Boetius de consolatione vsus est omnium metrorum 1. Ode: Et totum Psalterium apud Hebraeos videtur metricum, vt dicit Isidorus Ethymo. lib. 5. c. 11. Carminantur autem in omni lingua frequentius Odae Rithmatice vel metra, vt ipsius materiae progressus firmetur facilius & stabiletur in humanae sagacitatis memoria & ornatius, & floridius, & labilius, & limpidius ac facilius proferatur in omni prolatura.

Contra despectui habẽtes Rithmos Vulgares.

Cur Rithmice quaeq; libentius tradantur.

Sed nunc procedamus ad praedictorum verborum formam & conuertamus simpliciter in nostra latinitatu nostrae prosae Grammaticam Nam dicit Augustinus super Matth. & habetur de verb. sign. c. Nihil obstat narrandi diuersitas vbi eadem dicuntur: Maxime cum quilibet Euangelistarum eodem ordine credat dicere quo Deus voluit: haec ibi: ac si diceret. Verba transposita idem significant: de cens. dist. 4. c. 1. de rescript. causamq;.

Nihil obstat narrandi diuersitas vbi eadem dicuntur.

Verba transposita idem significant.

Igitur taliter transponamus, dicendo. Christus est natus, Christus est perditus, Christus est inuentus, & ille benedicat hoc vulnus in nomine Patris, &c. Nam

quod Christus natus est, patet Matth. 1. et 2. & Luc. 2. quod Christus perditus est per suos parentes, requisitus & inuentus est patet Luc. 2. Et sic patet, quod huiusmodi verba ex radicibus sanctorum Euangeliorum sunt extracta.

Nam hoc est quotidianum, quod in Diuinis officijs pro salute mentis & corporis suppliciter rogamus Dominum. Vnde Petrus Apostolorum Princeps dixit ad Aeneam sanet te Dominus noster Iesus Christus, surge, sterne lectum. Act. 9. Itē Barnabas fiducialiter agens in nomine Domini nostri Iesu Christi etiam miracula fecit: vt ibidem. Et Christus dixit Mat. 17. Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, & dicetis monti huic transi hinc, transibit, & nihil impossibile erit vobis.

Vnde si bona fide dixerit homo huic morbo, transi hinc, & nihil vel aliquid aliud adderet & homines sanaret, quis illi improperaret, Nam Christus (vt legitur in Euangelio Ioan. 9.) expuit in terram, & fecit lutū ex sputo, & linuit lutum super oculos caeci, & dixit ei. Vade, & laua te in natatoria Siloe: Quis dubitat, quin si Christus nutu vel verbo simplici voluisset, caecus iste sanatus fuisset: Nihilominus tamen tot fecit verborum & gestorum apparatus: prout simplici verbo imperatiuo dixit lepreso: sanare: & sanatus est. Marci 1. Regulariter autem Christi actio nostra est instructio, secunda quaestione prima, Deus omnipotens. de iureiurand. & si Christus, de quo de consecrat. distin. 2. liquido.

Christi actio nostra est instructio.

Et dixit Gregorius in Homelia Luc. 10. Dominus & saluator noster fratres charissimi, aliquando nos admonet sermonibus, aliquando vero operibus: ipsa enim facta praecepta sunt: quia dum aliquid tacitus facit, quid agere debeamus innotescit. Et hic dixit frequenter ad homines: fides tua te saluum fecit, & non in anima tantum, sed etiam in corpore: Vt Matth. 9. Mar. 5. & 10. & Luc. 7. & 8. & 14. & 18. Et fides est quae vincit Mundum 1. Iohan. 5. 11. quaest. 8. Sciscitantibus. Vnde dixit amplius, omne quodcunque facitis, in verbo aut in opere, omnia in nomine Dom. nostri Iesu Christi facite, gratias agentes Deo patri per ipsum, &c. Ad Colos. 3. 26. quaest. 5. Non licet. Et non erit impossibile apud Deum omne verbum Luc. 1 Vnde dixit Petrus ad Iesum praeceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus, in verbo autem tuo laxabo rete: & cum hoc fecisset, concluserunt piscium multitudinem copiosam. Lucae quinto. Et iterum dixit Christus, Amen amen dico vobis qui verbum meum audit & credit ei qui misit me, habet vitam aeternam. Ioan. 5. Item dixit Christus Marci vltimo: signa autem eos qui crediderint haec sequentur: in nomine meo Daemonia eijcient, linguis loquentur nouis, & si mortiferum quid biberint, non eis nocebit, super aegros manus imponent, & bene habebunt, &c. & igitur quicunque inuocauerit nomen Domini saluus erit: ad Roma. 10. de pe. dist in. 3. adhuc instant.

Et hic Apostolus & hic can. generaliter loquētes, nō

 disti-

distingunt qualitercunq; aut quomodocunq; inuocemus nomen Domini, aut eius mysteria, nec nos distinguere debemus, vt 2. q. 5. consuluisti ff. de pub. iud. l. de precio. Neq; insontem, id est innocentem habebit Dominus eum qui assumpserit nomen Dei frustra Exod. 20. & 22. q. 4. *Necesse.*

Vnde dixit Beda Nittomel, p vt habetur de re iu. c. 2. super hoc verbo Euangelistæ: Nolite iudicare et nō iudicabimini. Mat. 7. Lu. 6. et 6. q. 1. Deus omnipotēs: Hoc loco nihil aliud nobis præcipi æstimo, nisi vt ea facta, q̄ dubium est quo animo fiant, in meliorem partem interp̄temur: q; enim scriptū est. Ex fructibus eorum cognoscetis eos, de manifestis dictum est, quæ non possunt bono animo fieri, vt stuprū, blasphemiæ, ebrietates & similia de quibus nobis permittitur iudicare: hæc ille.

Dubia facta in meliorem partem sunt interpretanda.

Et hæc proprie ad propositum nostrum: Et si dubia in meliorem partem interpretari iubemur, pro vt præmittitur. Quare non ea de quibus nō dubitamus quin fiant bono animo, interpretemur ergo vt res potius valeat quam pereat. de verb. sig. Abbate de fi. instr. Dilectos. ff. de re. du. l. Quatenus Et si benigniorem sententiā sequi debemus in re dubia, multo magis in certa, & vbi res penitus est bona. ff. qui in testa. delen. l. proxime. Et verba debent seruire intentioni, & nō intentio verbis: per verba enim exprimitur intentio. 22. q. 5. humanæ aures 38. dist. Sedulo 1. quæst. 1. Marchio. de verb. sig. intelligentia.

In dubiis benignior sententia sequenda.

Et Deus plus respicit intentionem quam actus. 15. q. 6. Si sacerdotibus & §. sequenti. in fin. Et intentio

regu-

regulariter iudicat hominem. 22. quæst. 5. Non est. Hic autem in proposito, est opus bonum, intentio bona, & verba sunt veritatis, & salutis mysteria, sumpta radicitus: prout prætactum est de corpore sanctorum Euãgeliorum: vt patet vnde pingue verbum de pingui intellectu processit: vt legitur & notatur 11. quæstione 3. capit. penult. Et verba tam clara ciuili modo non captiose sunt intelligenda. 4. distinctio. Erit. ff. de serui. le. Si cui.

Intentio iudicat hominem.

Pingue verbũ de pingui intellectu procedit.

Vnde dixit Christus, In nomine meo Dæmonia eiiciuntur: Marc. 16. Et ideo dixerunt ad Iesum 72. discipuli Domini reuertentes cum gaudio. Domine etiam Dæmonia subiiciũtur nobis in nomine tuo Luc. 10. Vnde dixerunt Apostoli. Nec etiam aliud nomen datum est hominibus in quo oporteat nos saluos fieri. Actor. 4. & infra: Et nunc respice Domine, in minas eorum, videlicet Iudæorum, & da seruis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum, in eo quod manum tuam extendas ad sanitates, & signa & prodigia fieri per nomen sancti filij tui Iesu. Hæc ibi. Et hæc omnia fiant, sicut hic in proposito, nomen Domini & doctrina blasphemetur. 1. Thi. 6. Vnde dixit Dominus, videlicet. Deut. 8 Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Matth. 4. Vnde verba Dei sunt semen, quod autem cadit in terram bonam aut malam: si in bonam, facit fructum, sicut hic in proposito, si in malam, non facit fructum: vt legitur & notatur Luc. 8.

Quia fructus ex semine malo non habetur fructus.

Sunt autem peruersores huiusmodi, simplicitatem verborum peruertentes & adulterantes verbum Dei:

vt dixit Apostolus 2. Cor. 2. & 4. Quod exponit Gregorius Moral. li. 22. c. 15 sic inquiēs: Adulterare namq; est verbum Dei, aut aliter sentire de illo quàm est, aut ex eo nō spirituales fructus, sed adulterinos fœtus quærere laudis humanæ. Ex sinceritate vero loqui est, nil in eloquio extra q̄ oportet acquirere: sed ex Deo loquitur, qui se non à se habere, sed à Deo accepisse q; loquitur, fatetur: hæc ille. Vnde liberū est, q; vbi libere quilibet pōt verbo Dei, ad eum vsum, ad quē vti licite possumus.

Qui adulterēt verba Dei.

Nec obstat 2. q. 5. consuluisti: quòd quidem capitulum allegant quidam Doctores sacræ Theologiæ contra tales adiurationes, vbi dicitur: quod sanctorū patrum documento sancitum non est: Superstitiosa adinuentione non est præsumendum. Et in isto capitulo Stephanus Papa locutus fuit contra hos, qui feruentis aquæ & candentis ferri iudicium fieri voluerunt in Ecclesia Dei: vt ibidem patet in Rubro. Vnde dicit glossa ibidem super verb. superstitiosa: vtili autem & necessaria videlicet adinuentione licet vti: & allegat multa iura, & vbi Canon non excipit: nec nos excipere debemus, vt præallegatum est. Et omnia concessa intelliguntur de iure communi, nisi prohibita in certis casibus inueniantur: vt innuitur 97. quæst. 2. Lex diuina de sen. excommun. Nuper. Concordat nobiscum, si saltem bene perpendamus. Frater Astensis libr. primo, capitul. decimoquinto, licet breuibus verbis: Quia attentus pluribus aliis.

Iudicia feruētis aquæ & cādentis ferri, quidam volebant in tēplis fieri.

Sed ad sedandam rigoris seueritatem illorum, qui nimis rigorose solēt in his Exorcismis simpliciū mētes

per-

perturbare: Notandum vt legitur & notatur 11. dist. §. 1. quod Salomon ante nominis Domini nostri Iesu Christi inuocationis institutionem & eius aduentum, quendam modum exorcizandi adinuenit, quo Dæmones adiurati ab obsessis corporibus pellebantur & igitur hodie huic officio mācipatis, Exorcistæ vocati sunt: hæc ibi.

De Salomonico modo Exorcisandi.

Vnde Nigromantici in vno librorū suorū volumine, quod dicitur officiorum, habent canones, quos dicunt vincula Salomonis: quē librū cum multis alijs per Salomonem in Arabia in certis montiū cauernis absconditum reperit Virgilius, tempore Octauiani imperatoris: & de Arabica lingua in nostram Latinam prolationē transtulit, per quem hodie huiusmodi Nigromanticorum præsumptio Dæmones ad obsequiorum mirandorum ministeria hominum coarctare consueuit.

Nectomanticum volumē officiorum & Vinculorum Salomonis. Virgilius tertassis non fuit sed Vigilius: quia vigilātes habuit oculos, qui hæc videret in cauernis.

Item vt dicit Magister in Historia. 3. Reg. 4. Salomō excogitauit adiurationes, quibus ægritudines solebant mitigari, alias quoq; quibus Dæmones eiicerentur & alias quibus obstricti non redirent. Excogitauit etiam characteres, qui inscribebantur gemmis, quæ positæ in naribus arreptitij cū radice, Salomoni monstrata, statim eum à Dæmonibus liberauit. Hæc scientia plurimū valuit in gēte Hebræorum, & maximè necessaria erat, hæc ibi, & plura alia hos exorcismos approbantia.

Characterum exarationes in gemmas tribuuntur Salomoni Regi.

Item scribit idem Magister in historiis Exod 2. quòd Moyses erat vir bellicosus, et dum fugeret de Aegypto in Aethiopiam & succurreret regi Aethiopum magnificè nimis, & ppterea Tharnis filia regis oculos suos iniecit

De Moyse characteribus vtente.

in Moysen, cum fuerit homo miræ pulchritudinis: & ex cōdicto ipsa tradidit Moysi ciuitatē si duceret eam in vxorē: & ita factum est, dum Moyses autem redire vellet ad populum suum, nō acquieuit vxor, quia philocapta, ipsum miro modo dilexit: proinde Moyses, tanquam vir peritus astrorum, imagines sculpsit in gemmis huius efficaciæ, vt altera memoriā, altera obliuionem conferret amoris: cumq; paribus annulis eam instruxisset, alterum scilicet obliuionis annulum vxori præbuit, alterum ipse tulit, vt sic pari amore, paribus annulis insignirentur: Cepit ergo mulier amoris viri obliuisci, & tandem libere in Aegyptum regressus est.

Gemmæ obliuionis & memoriæ.

Item, vt dicit Augustinus in libro de ciuitate Dei: & habetur 26. q.5. Nec mirum: q; illa nobilis mulier Circe maga famosissima, socios Vlyssis viri clarissimi, per carmina sua mutauit in bestias. Et Archades, id est, gentes in Archadia sacrificio suo Deo Ligeo immolabant, ex quo quicunq; sumerent in bestiarum formas conuerterentur.

Lygeus Iupiter mutat sibi sacrificantes in bestias.

Item his diebus sunt homines arte naturali, & etiam ministerio Dæmoniali aëris serenitatem conuertentes in formidinem, & grandinis, & niuium, & pruinæ, & ventorum Borealium patenter inducentes tempestatem: de quo plene scripsi in libro de nobilitate. capit. 32.

Doctoris Fœlicis Hēmerlein de nobilitate.

Et ecce si tales & alij plures, de quibus narrat Valerius Maximus. li. 1. ca. vltimo, per carmina vel artes, aut alia machinamenta apud Deos suos permissione domini Dei nostri perfecerūt mirabilia: quare nō fidei

nostra

nostræ veri professores dicerent cum Moyse (& nunc canit Ecclesia) non est alia Natio tam grandis, quæ habeat Deos sic appropinquantes sibi: sicut Deus adest cunctis obsecrationibus nostris Deute. 4. Et quare non idem omnipotens Deus noster non tantum habentibus fidem sicut granum sinapis, sed sicut granum cucumeris, imo sicut montes & colles: ligna fructifera & omnes cedri inclinaret aures suas ad preces nostras, & attenderet pie inuocantibus eum, & ostenderet illis salutare suum.

Arrogans: aliquem habere fidem vt colles & mõtes.

Vnde conuenienter scripturas introducamus quas de supradicto domino meo domino Episcopo Lausanen. in forma proprie subscripta recepimus, de maledictione seu imprecatione ferenda contra sanguissugas, pisces inficientes, & omnes vermes terrestres seu aquaticos, mures, locustas, papiliones, & cætera animalia fructus terræ vastantia seu pisces: Quæ talis est.

Quoniam malũ pœnæ à Deo infligitur propter nostra peccata: primo & ante omnia debemus cõuerti ad Deum, & peccata dimittere, & cum orationibus & processionibus Deum rogare suppliciter, vt plagas ab ipso nobis inflictas propter peccata nostra dignetur amouere à nobis. Deinde curatus, seu ille, ad quem pertinet imprecationem seu maledictionem inferre contra animalia nocentia, tanquam Iudex ex officio, cõstituat vnum procuratorem pro populo: sed conueniẽtius esset, quod populus daret vnum cum reuerentia & honore debito, qui petat decerni citationem cõtra animalia. Citatione vero decreta, mittatur certus nun

Processus seruandus in adiurandis & expellendis infectis & nocẽtibus bestiis.

Procurator plebis contra locustas. Citantur animalia.

cius ad campos seu vineas, aut littora aquarū secundum quod erit necessarium, & ibi citentur corā tali, in crastino tali hora responsoria, de his quæ sibi obiicientur, sub pœna maledictionis eis inferendæ, & ad locum & tempus constitutum compareat procurator populi, & petat mandari dictis animalibus.

Aliquid de coniurandis & condēnandis animalibus in iudiciū proponendū.

Quo audito, nihilominus si potest habere aliquid de ipsis animalibus, ante eum constitutis, sedens mandabit eis præsentibus & absentibus, vt præsentibus, comminando, maledictionem omnipotentis Dei & totius curiæ cœlestis & Ecclesiæ, vt intra tres dies, assignando primum pro primo termino, secundum pro secundo, & tertium pro tertio, & peremptoriè à tali territorio vel aquis recedāt. & animalia, quæ inficiunt, inquiete dimittant, vel nocere fructibus terræ desistant, & se in talem locum reducant, in quo nulli nocere possint: quod si non fecerint, compareant ad tempus assignatum, reddituræ rationem quare non paruerint, aliâs lapso termino procedetur in contumaciam contra ea. Et si animalia sint præsentia, restituantur ad locum seu aquas. Vnde recepta sunt: si autem recesserint infra terminum, dentur gratiæ Deo per processiones & orationes, & benedicantur aquæ in forma, quæ inferius continetur.

Sentētia quō ferenda cōtra noxia animantia.

Vbi vero non recesserint, continuabitur processus sine intermissione: & si animalia haberi possunt: iterum ducantur ad præsentia, vt prius, & procurator populi petat ferri sententiam cum suis rationibus, ea absolui ab impetitione aduersarij: Et tandem quia Deus pro-

niet

nior est ad miserendum quàm ad puniendum, concludatur in causa pro populo, & ferat sententiam contra illa ex tunc, quòd ex parte omnipotentis Dei & totius curiæ cœlestis, ac Ecclesiæ sanctæ Dei sunt maledicenda, & omnia mala contra ea imprecanda, interficiat animalia ibi præsentia: & statim cum processione & aqua benedicta procedatur ad maledictionem animalium, & benedictionem aquarũ vel camporũ vt sequitur, Adiutorium nostrũ in nomine Domini, qui fecit cœlum & terram: Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat: Dominus vobiscum.

OREMVS.

Oratio contra Vermes

Preces nostras quæsumus, Domine, clementer exaudi, vt qui iuste pro peccatis nostris hãc vermium seu murium persecutionem patimur pro tui nominis gloria, ab ea misericorditer liberemur, vt procul à tua potentia expulsi, nulli noceant, & hos campos vel vineas vel aquas in tranquillitate & quiete dimittant, quatenus ex eis surgentia & orta tuæ Maiestati deseruiant, & nostræ necessitati subueniant, per Christum dominum nostrum.

Item subiungatur mox alia & sequens collecta. Omnipotẽs, sempiterne Deus, oĩm remunerator, & peccatorum maximus miserator, in cuius nomine omnia genua flectuntur, cœlestia, terrestria & infernorũ, tua potentia nobis peccatoribus omnipotens concede, vt ꝙ de tua misericordia confisi agimus, per tuam gratiam efficacem consequatur effectũ, quatenus hos pestiferos vermes, vel mures, per nos seruos tuos maledicendos,

male-

maledicas: segregandos segreges, exterminandos extermines vt per tuam clementiam ab hac peste liberati, gratiarum actiones maiestati tuæ libere referamus, Per Christum Dominum nostrum.

Exorcismus cōtra vermes vel mures.

Item mox subiungatur Exorcismus talis, vt sequitur. Exorcizo vos pestiferos vermes, seu mures, per Deum patrem omnipotentem, & Iesum Christum filium eius, & Spiritum sanctum ab vtroq; procedentem, vt confestim recedatis ab his aquis, campis seu vineis, etc. nec amplius in eis habitetis, sed ad ea loca transeatis, in quibus nemini nocere possitis: pro parte omnipotentis Dei, & totius curiæ cœlestis & Ecclesiæ sanctæ Dei vos maledicens: quod quocunq; ieritis, sitis maledicti, deficientes de die in diem vosipsos, & decrescētes: quatenus reliquiæ de vobis nullo in loco inueniantur, nisi necessarie ad salutem & vsum humanum: quod præstare dignetur, qui venturus est iudicare viuos & mortuos, & seculum per ignem.

Oratio super aquas.

Item sequitur oratio super aquas: Domine Iesu Christe, qui Iordanis flumen benedixisti, & in eodem baptizatus aquas mundasti & purificasti: vt elementum salubre efficerentur in remissionem peccatorum, has aquas quoq; benedicere & sanctificare & mundare digneris: vt nil in eis noxium, nil pestilens, vel inficiens, nil corrūpens remaneat: sed omnia pura & munda in eis efficiantur: quatenus quæ ad vsum humanum ex eis creata sunt cum salute nostra, & gloria tua assumamus: Per Christum dominum nostrum. Amen.

Et tunc sequitur confirmatio prædictorum Officialis

lis curiæ Lausanensis venerabili & circumspecto viro domino Plebano Bernensi salutem. Visa supplicatione pro parte nobilium Dominorum. Sculteti & Consulū de Berna, de & supra casu in annexis mentionato, ac eius tenore considerato, volentes eisdem & eorum subditis benigniter, ꝓuidere, vobis, de cuius legalitate & industria non immerito confidimus, tenore præsentiū & committimus & mādamus, quatenus maledictiones seu imprecationes inferendas contra sanguissugas, & alia animalia in annexis mentionata, populo prius ad deuotionem congregato, & casu ipsi populo exposito, iuxta formā & tenorem in dictis annexis mentionatis, vice & auctoritate Reuerēdi in Christo patris et domini nostri domini Georgij de Saluciis, miseratione diuina Lausanēsis Epi, seruato modo in dictis annexis mentionato, faciatis & omnia et singula alia in dictis annexis mētionata, ad debitæ executiones effectū demādetis, super quib. vices præfati domini nostri Lausanensis Epi, & nostras vobis præsentium tenore committimus. Datum et actū sub nostro manuali signo et sigillo curiæ nostræ die 24. mens. Martij. Anno 1451.

Iuridicialis. Cōfirmatio. Processus cōtra Mures, vermes & insecta.

Quo quidem adiurationis seu exorcismorum & alijs inde secutis processu solerter inspectis: vidi, ꝙ sunt de hic stantib. huius iudiciarij ritus subsannātes prosecutionem, tanq̄ aduersus animalia bruta impeccabilia fulminatam. Et igitur resumo quod prædiximus, quod omnis Christi actio est nostra instructio, & quod facta ipsius præcepta sunt tacita, &c. Nonne, vt legitur Mar. 11. Dominus noster Iesus Christ⁹ similiter iusti iudicis

Defensio superioris Processus contra Vermes & locustas,

Facta Christi sunt præcepta.

dicu & contra rem inanimatam more congruo seruauit iudiciorum executionẽ. Nam dum ipse, qui nihilominus cuncta nouit antequam fierent. Dan.13. exiret de Bethania, & esuriret, & vidisset ficum à longe habentem folia: venit si quid forte inueniret in ea: & cũ venisset ad eam, nihil inuenit præter folia: non enim erat tempus ficorum. Et respondens dixit ei: Iã non amplius in æternum ex te quisquam fructus mãducet. Et dum alio die reuersus est, & discipuli cũ eo, viderũt ficum aridã factã radicitus, cui maledixerat dominus.

Christus seruauit processum iuris in maledictione ficus.

Ecce Christus noluit maledicere huic arbori, nisi prius tanq̃ induci sibi constaret legitimo documento, videlicet per visum de illius sterilitatis maleficio. Et dum informatus fuit de hoc, pronũciauit maledictionis sententiam cum edicto publico: & hoc adiuncto solẽniter discipulorum suorum, tanq̃ virorũ fide dignorũ omni exceptione maioris fidei testimonio. Est.n. efficax ꝓbatio dũ res, de qua agitur, subijcitur oculo: vt legitur & notatur de præsc. Quia iudicis. de li. obl. c.2. ff fin. regũ. Si irruptione. in fi. de quo plene p Io. And. in addi. Spe. de test. §.1. verb. item q̃ non prohibet: in addi. maiori.

Sic etiam dominus anteq̃ damnaret Sodomitas: descendam, inquit & videbo, vtrum clamor, q̃ venit ad me, opere compleuerint an nõ, ita vt sciam. Gen.18. de sim. hcet Hel. 2. q.1. inanimata, aut irrationabilia in hoc mundo Deus omnipotens. de accusat. Qualiter 2.

Nec nouũ est q̃ creaturæ Dei sit maledictio, et si sit. Nã dominus dixit: Maledicta terra in opere tuo. Gen.3. et iterũ dixit ad serpentẽ maledictus eris inter cũcta animantia terræ. Iude & Angelus domini filijs israel 2.

Re. 1. Et Iob vir simplex & iustus maledixit diei, in quo natus ē. Iob. 3. Et Hier. Propheta dixit: Maledicta dies in qua natus sum, dies in qua peperit me mater mea, nō sit benedicta. De quib. iā dictis maledictionib. pximus plene videamus Greg. in Moralib. li. 4. c. 2. & seq.

A maledictionibus dies natiuitatis argumentatur.

Et legitur de Virgilio prædicto, q exterminauit & relegauit perpetuo omnes muscas, aut genus muscarū de macellis Parthenopes ciuitatis, ad nutum Augusti Imperatoris, videlicet Octauiani, Cuius Cancellarius fuit. Quā Parthenopen quidem Augustus ex post Neapolim vocari maluit, ex qua totū regnū Neapolitanæ nomen acquisiuit. Item, prout, publica vox ē & fama, imo veritas q in Diœcesi Curiensis prouinciæ Maguntinæ rudißima videtur terra inter montes & colles Germaniæ præminentiores collocata: q propter arctitudinē vallīū & multitudinē montiū multū est chara. Vnde quōdam quoddā genus vermiculorum seu brutorū, q secundū Isid. lib. Ethy. 12. c. 5. Cantharida vocāt, vel secundū alios limax: ex eo q de limo terræ nascatur, seu Alemanico nomine Juger nuncupatur, sunt aūt albi coloris, & nigri capitis, sex pedum in longitudine medij digiti, & tertio anno suæ generationis ad instar formicæ prorumpunt more volatili, quæ suo more malitioso, agros & prata, campos & cespites, & alia loca plana seu montosa, fœnum & herbā, & gramina aliosq; terræ fructus, & germinantia, infra terrā & iuxta radices girando, spaciādo, sulcando, euertendo, conterēdo, et corrosione sua germina terræ radicitus sterilizādo. Vnde nō sine cōsultissimo cōi terræ totius ibidē incolarū decreto: quadā naturali sagacitate med. talis

Virgilius relegat omnes muscas ex macello Parthenopensi.
Scilicet Virgilius fuit Cancellarius Augusti Imper.
Ergo quasi noua Apuleia hac ratione.

Cantharides ante tribunal citantur.

adinuentus, & non carens ratione: Vnde prædicti terrigenæ dictas cantharidas ad iudicium prouinciale per edictum publicum, prout quondam fiebat, in albo prætoris citari & euocari fecerunt, & ipsis citatis & non comparentibus, propter suorum corporum exiguitatem, & ætatis minoritatem.

Cantharides non cōparēt ob ætatis minoritatem.

Iudex ex officio, vt gauderēt iure minorum, vt legitur & notatur ff. de minorib. quod si per totum, & 15. q. 3, Non est. & Archid. c. vlt. de iud. lib. 6 eisdē cantharidis curatorem, procuratorem, syndicum, & oratorem certū ibidem existentem & præsentem, qui fideliter, vt decuit petitionibus, & accusationibus terrigenarum respondens, & duplicationibus, & triplicationibus rite peractis: obtinuit pro dictis cantharidis: cum sint creatura Dei, & a tanto tempore, cuius initium non fuit in hominum memoria, habuerunt tale ius, & in talibus terris habitacula sua, & ne priuarētur alimento suo, petiuit procurator ipsorum quod nō expellerentur à suis possessionibus, nisi ipsis consentiētibus, alia sibi iudicialiter assignarentur loca: & ita factum est. & hodie rite seruatur, & ipsis cantharidis per annos singulos in tempore suo terræ portio certissima reseruatur, & ibidem conueniunt, & nullus de cætero per ipsos angariatur.

Scarabæis procurator & syndicus datur.

Conuentio hominum cū genere Scarabæorum.

Sed prout prædiximus, quod facta mirabilia fidem præbeant rebus mirabilioribus: auribus percipe, prout nobis retulit nuper rusticus quidam antiquissimus, & contra animalia bruta processus breuioris concernitur apparatus. Nam dum habitationis domus ruralis alicu-

Processus breuior contra serpentes, lacertas, bubones, &c.

alicuius (prout sæpè per rura fieri consueuit) qualitercunq; contaminata fuerit, aut occupata serpentibus, colubris, aspidibus, viperis, natricibus, nepis, stellionibus, dipsis, anguibus, cæculis, lacertis, bufonibus, & exuuiis: aut quorumcunq; vermium venenosorum generibus: & ipse rusticus, vel alter, bona fide quasi loqueremur, montibus se inclinarent, vt præmisimus, dixerit hæc verba, vel in effectu similia: Ich beschwere euch Würme bey dem Allmächigen GOtt/ daß euch diese Statt oder Hauß als vnmähr seye / als vnmähr GOtt ist der Mann / der ein falsch Vrtheil spricht / vnd ein rechtes kan / Im Namen deß Vatters / rc. *Ac si diceret: Ego adiuro vos vermes, per omnipotentem DEVM, vt ille locus sit vobis tam detestabilis, prout DEO est vir ille, qui falsam sententiam protulit, & iustam nouit, In nomine Patris, &c.*

Verba coniurationis insectorum noxiorum.

Et hæc verba similiter mutatis mutandis dicta proficiunt, dummodo equum aut mulam seu alia animalia, lubrici & vermes in visceribus corrodunt. prout fide digni nobis patenter retulerunt, & experiẽter probauerunt. Nam probat Ioann. in sum. lib. 1. titul. 11. quæst. 12. quod incantationibus serpentum, vel quorumcunque animalium, si respectus habeatur solùm ad verba sacra, & ad virtutem diuinam, non est illicitum, vt hic fieri potest.

Et in hoc videtur, quòd sanctum & terribile est nomen DEI in vniuersa terra. Nam olim quidam Episcopus Lausannensis (prout Historiarum suarum

Anguillæ ex Lacu Lausannensi & Gebennensi, exorcismis propulsæ. Rhodanus vi ... eiusdē non habet anguillas. Intelligit Insulam, quam vocant die Reichenaw, im Bodensee. vbi San Marci corpus reseruatur integrū quamuis integrum se habere etiam perhibent Veneti. Contrarium contrario purgatur.

propalatio dicit) totum genus anguillarum de lacu grandi sibi vicino, & ex omnibus aquis confluentibus in eo, pariter perpetuo releg uit vt vsq; nunc, & præsentibus diebus nulla permanere poterit. Lacus autem in longitudine quasi dietam, & per latitudinem duas leucas comprehendit, & Rhodanus fluuius pertransiens in eodem edicto permansit.

Sic beatus heremita Pruminnius Insulam Sancti Marci prope Constantiam venenosis coinquinata vermibus, totaliter mundauit suis precibus.

Sed nunc corroborando prædicta ad Exorcismum præfati redeamus ruralis. Et non mireris quod execrabilis tanti prolatio criminis, videlicet falsi iudicij, sit causa expulsionis talis tam palam violenti recessus eliminationis. Nam in hoc videtur, quod non tantum contrarium contrario purgatur, vt legitur & notatur in cle. cupientes. de pœnis sed etiam malum malo naturaliter repellitur, vt dum membrū igne læsum mox igni reapplicatur, aut membrum frigore vitiatum repentim aqua frigida resocillatur, & quodlibet illorum contrario remedio periclitatur.

Nominatio Sodomię polluit os pronūciantis, ipsumque aere, & gignit pestes & tempestates.

Et nunc redeamus ad propositum. Nam prout narrat prædictus Ioh. in sum. confes. & probat. lib. 1. tit. 11. quæst. 125. quod non solum actus Sodomiticus, sed de eodem prolatio os loquentis, & aures audientium & ipsa quodammodo polluit elementa. Et dicit Imperator in authen. vt non lux. contra nat. §. 2. quod de tali crimine generantur pestilentiæ & tempestates. Et sic ad propositum, conditiones dicemus iniqui Iudicis

dicis detestabiles. Nam talis iudex fuit Pilatus, & Caiphas, & Annas, & Scribæ, & Pharisæi, & Seniores populi, & principes Sacerdotum, & legis & iuris periti, qui Christum innocentem nouerunt & per suas sententias, & simplicium seditiones, Christum & Stephanum, & Iacobum Maiorem, & alios innocentes morti tradiderunt & Barnabam latronem dimiserunt. Et tales & sibi similes iniqui iudices dicuntur, innocentum oppressores, pro quibus Christus & Stephanus in mortis agonia non orauerunt: quia tales sciuerunt quid fecerunt sed pro aliis simplicibus, imperitis, speculatoribus, ac personis impotentibus, qui nesciuerunt quid fecerunt, preces ad Dominum, vt illis dimitteret, efficaciter fuderunt: & illi indubitanter salui facti sunt: aliis suis in peccatis, Tito & Vespasiano cooperantibus, pereuntibus, vt legitur & notatur. I. q. 4 §. his ita. in fine.

Sententiæ iniquæ prolatæ inficiūt aerē.

Christus & Stephanus nō pro omnibus inimicis orarunt.

Et igitur ad propositum, quia tales iudices Deo sunt tam odibiles, tanquam hominibus prænominati vermes: vnde non tantum præsentis vitæ loca, sed etiam cœlorū relegati perdunt habitationes & cum Pilato magistro suo (nisi pœnituerint, & læsis satisfecerint) complicibus quoque eius, recipiant perpetuæ acerbitatis & doloris pœnarum portiones. De quibus nuper feci tractatulum, contra iniquos iudices intitulatum: & communiter alium, qui intitulatur de consolatione iniquè suppressorum, ad instar innocentis Boëthij, quem legimus per venerabilis philosophiæ consolationem resocillatum.

D. Malleoli Tractatus cōtra iniquos iudices.

Eiusdem consolatio iniquè oppressorum.

Et nunc vltra ad prædictorum corroborationis argumentum procedamus. Nam hodie in sepultura Pilati, quæ est in lacu quodam mōtis fracti diœceseos Constantiēsis: vt narrat Petrus in sua Lombardica, de Passione Domini, patenter videmus, dum talis lacus tangitur, aut paucissime mouetur per homines, propter criminis falsi, videlicet Iudicis Pilati detestationem, indubitāter, etiam cœlo serenissimo, consequenter statim horrendissimæ per nubium coagulationes, & formidolosæ prorumpent tempestates in terrigenarum & incolarum perniciones.

De sepulchro Pilati.

Intelligit Lacū Lucernatū.

Et ego Fœlix cum tribulationum sociis miserabiliter anxiatus, non frustra Iudicis iniqui crimen scripturis fui persecutus: quia noui, tanquam expertus, quot & qualis cordis & animi cruciatus patitur, iniqua sententia latenter aut palam odio duro grauatus.

Sunt autem hæc duo crimina, videlicet innocentis suppressio, & naturæ peruersio, de illis quatuor execrabilibus, præ cæteris ad cœlum clamantibus: & tertium est innocentis sanguinis effusio. Vnde Genes. 4. dixit Dominus ad Cain: Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Et quartum ad cœlum clamans, est mercedis deseruitæ retentio. Vnde Iacob. 5. Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, qui fraudati sunt à vobis, clamant, & clamor eorum in aures Sabaoth introiuit. Et glossa inter lib. ibidem dicit: Etsi pauperes, omnia patienter ferentes, non clamant merces, tamen retenta clamat.

Crimina atrocissima quatuor.

Merces retentæ clamāt vindictā, etsi mercenarij nō clament.

clamat. Vnde verſus: Clamat in cœlum vox ſanguinis *& Sodomorum, Vox oppreſſorum, præmia retenta laborum. Et ſi per talis clamoroſæ vocis fremitũ moueatur natura: imo natura diuina, & etiamſi vindictam retribuat, non mireris, & ſic facit ad propoſitum. Et vtinam præmiſſa proficerent, & quod laboris ſollicitudines operis artificem commendarent: ac quæ non prodeſſent ſingula, multa tamen collecta iuuarent.*

Et concludendo dicimus (ſaluo iure loquentis ſyncerius) quod lector iſte Auguſtinenſis in ſtudio Heydelbergenſi, in huius articulo prolationis reuocatione indebite fuit grauatus, & minus iuſte, prout præmittitur, angariatus. Et quod tales et ſui ſimiles adiurationes ſeu exorciſmi, aut imprecationum pronunciatio licite & conuenienter admittitur: & per prælatos Eccleſiarum non prohibeatur, & per hoc illius fides, ſpes & charitas conſeruatur: qui fidei noſtræ verbo & exemplo fuit exorciſta diſertiſſimus, & viuit & regnat per infinita ſeculorum ſecula benedictus, Amen.

Imo ſtudium Heydelbergẽſe optima ſtatuiſſe, publice teſtati ſunt Theologi Pariſienſes.

Chriſtus fuit Exorciſta diſertiſſimus.

TRACTATVS III. D. FOELICIS MALleoli.

DE CREDVLITATE DAEMONIbus adhibenda.

DOMINVS noster Iesus Christus, dum in terra prædicaret, vsus est parabolis, exemplis, & rerum gestarum casibus: prout iuxta Gregorium eisdem temporibus fecerunt Palæstini, & communiter nunc Græcorum populus. Dixit autem Dominus inter cætera de diuite epulone, in inferno sepulto, & de sui feruoris dolore crudelissimo, Luc. 16. & non recordor me legisse, Christum alibi dixisse tam signanter de talis cruciatus igne perpetuo: licet infiniti Doctores, vt viri sanctissimi, similiter & Iudæi: desuper quoque & gentiles, vt fuit Virgilius, Iob & Plato (de quibus infra dicetur) descripserint huiusmodi tormentorum & tortorum qualitates.

Semel solum Christus aperte locutus est de igne inferni.

Iob recensetur hic inter Ethnicos.

Sed (prout ait Gregorius super Lucam in Homelia nobis quotidiana) sic inquiens Dominus & Saluator noster aliquando verbis, aliquando vero operibus nos admonet. Ipsa etenim facta eius præcepta sunt. Quia dum aliquid tacitus fuit, quid agere debeamus innotescit. Et in alio loco scribit: Christi actio nostra est institutio. Idem igitur etiam Gregorius talem

talem ritum tenuit, dum librum Dialogorum ad fratrem Petrum descripsit.

Iauuit Dialogos S. Gregorii, de apparitionibus animarum parabolice esse scriptos.

Et nunc talem describamus casum, nouissimis diebus in veritate peractum. Quidam homo de plebeis & mechanicis, & progenie pauperculo procreatus, in suæ iuuentutis tempore propria sagacitate, & ambitionis increatæ naturalis inclinatione vehementer ditatus, dilaxatus & impinguatus, & omni temporali felicitate sublimatus, & inter potētiores vniuersitatis suæ fuit habitus, tentus & reputatus. Et in tantum, quod populus in ipsum prospiciebat, ipsum obseruabat, & tanquam maiorem inter eos præferre studebat. Hinc etiam Prælati, Doctores & Clerici plures ipsius adiutorio promoueri sperabant, similiter & ipsius odio persecuti terribiliter timebant.

Res gesta, quæ præsenti Tractatui ansam præbuit.

Verum dum in honore esset, non intellexit, sed comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Quoniam iumentali more de Anno Domini M. CCCC. LIIII. sine discrimine vitam finiuit, quia non sapuit, nec intellexit, nec nouissima prouidit: quem nihilominus pompose populorum curiositas exequiarum concursu tumultuoso sepeliuit, iuxta illud. Dum moritur diues, concurrunt vndique ciues, Dum pauper moritur, vix vnus adesse videtur.

Lazarinæ exequiæ sunt pauperum.

Hinc anno sequentis quidam homo Dæmoniacus, id est, à Dæmone obsessus, & ab ipso miserabiliter cruciatus, quadam hora quietatus, dedit diuersa respon-

ſionis relationis quoque verba petentibus. Et inter alia requiſitus, vbi maneret anima illius iam prænominati defuncti: ibi Dæmon in hæc verba, vel in effectu ſimilia: In inferno, ait eſt propria ſede locatus. De qua reſponſione, & alijs, homines circumſtantes in Eccleſia ibidem, fuerunt perterriti: imo communitas fuit perturbata ratione talis edicti. Et hinc homo iſte erat liberatus.

Propriis ſedibus in inferno diuites locantur.

Ex hoc igitur themate tres oriuntur quæſtiones. Primo, vtrum Dæmoni in hoc caſu ſit credendum. Secundo, vtrum ſine Dæmonis relatione, hic diues ſit tanquam damnatus per homines iudicandus. Tertio, vtrũ pro tali defuncto ſint orationes & alia pietatis opera facienda:

Ad primam quæſtionem videtur dicendum, quod huic Dæmoni nullo modo ſit credendum: quoniam mẽdax eſt, & per mendacium primos parentes decepit. Et frequenter legimus in vitis Patrum, quod Diabolus ad ipſos veniebat, & per mendaciũ multos decipiebat, aut decipere ſagaciter attentabat: inter quos etiam fuit Magnus Antonius. Et ſic ſimiliter veniebat ad Chriſtum, & per mendaces promiſsiones ipſum tentabat in finem, quod ipſum adorare debebat, Matth. 4. Et igitur in his, quæ cunctis mortalibus ſunt incognita, quid mitius & certius tenere debemus: vt legitur & notatur in c. iuuenis. de ſponſ. & in c. eſtote. de re iudi. Igitur his et alijs Dæmonũ lationib. non credemus, niſi fortiores ꝓbationis atteſtationes videamus. Nam ſcri-

ptum

ptum est: Nolite credere omni Spiritui, sed probate, vtrum ex DEO sint. 1.Ioann.4. Et illud Deuteron.18. Non inueniatur in te, qui ariolos suscitet, nec Pythones consulat.

Huius duplex causa est. Prima, quia inuocatio Dæmonum sit per pactum expressum cum Dæmone: & hoc est omnino illicitum. Vnde de talibus scribitur & intelligitur illud Esaiæ 28. cap. Dixistis, percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Et adhuc grauius esset, si sacrificium vel reuerentia Dæmoni inuocato exhiberetur.

Pacta cum Dæmone fiunt, si illi credatur.

Secunda causa, propter periculum sequens. Dæmon enim, qui intendit hominem decipere, ex huiusmodi suis responsis, etiamsi aliquando vera dicat, intendit homines assuefacere ad hoc, quod ei credatur: & sic intendit peruertere in aliquo, quod sit saluti humanæ contrarium. Et vltra infert. Vnde Athanasius exponens illud Lucæ quarto capit. Vbi legitur, quod IESVS increpauit illum, videlicet Dæmonem, dicens: Obmutesce. Quamuis igitur vera fateretur Dæmon, compescebat tamen CHRISTVS eius sermonem, ne simul cum veritate etiam suam iniquitatem promulget, vt nos etiam assuefaciat, ne curemus de talibus, etsi vera loqui videantur. Nefas est enim, vt cum adsit nobis Scriptura diuina, à Diabolo instruamur. Hæc ille. Vnde Chrisostomus super 21. capit. Matth. Concessum est Diabolo interdum vera

Obmutescat mendax etiã vera dicens.

Nefas est aliunde nos institui cum sacram habemus scripturam.

dicere, vt mendacium palleat aliqua veritate.

Sed in contrarium videtur dicendum, quod hic S. Thomas loquitur de his, qui inuocat Dæmones ad consulendum, vt fecit Pythonissa Saulis de Samuele: & hodie faciunt Magi aut Necromātici, seu alij, operam suam promittentes ad inueniendum furtum vel thesaurum absconditum, aut alias nobis ignotas res quærere volentes. Et talibus actibus vti non debemus, nec ipsis credere licet.

Sed pro illo, quod inducit Athanasium, audi quid dicat textus Euangelicus: & sunt hæc verba per ipsum partim allegata videlicet: & in Synagoga erat homo, habens Dæmonium immundum, & exclamauit voce magna, dicens: Sine, quid nobis et tibi Iesu Nazarene? venisti perdere nos: scio te, quod sis sanctus Dei. Et increpauit illum Iesus, dicens: Obmutesce, & exi ab illo: & exiuit ab illo, nihilq; illi nocuit.

Deus nō vult Diabolum propalare sua quæ scit.

Hic nota primum, quod Dæmon dixit veritatem, quam IESVS sciuit ipsum dicturum, antequam loqueretur: sed postquam locutus est, ne vltra loqueretur ea, quæ nobis sunt incognita: & Iesus nouit, & dixit: Obmutesce. Et hic est alius casus. Nam Diabolus hic & in alijs possessis compellitur, vt exeat, & non quod aliquam Diuinationis, aut ariolationis, seu superstitionis, vel sortilegij, seu sortis artem ostendat, sed si tunc aliqua dixerit non compulsus, sed simpliciter interrogatus, aut alias voluntate diuina commotus:

vt

vt hic dum loqueretur ad Iesum, & veritatem dixit Iudæis ignotam. Hoc non est contra sanctum Thomam.

Et quod dicit Ioannes: Non omni spiritui credas: ita debet intelligi, quod aliquibus credendum est. Nam dicunt Doctores Sacræ Theologiæ, vt præsertim ille, qui glossauit Catonem, idq; in hoc puncto: Maledictus ne esto. Vbi tangit, maledicentes & male loquentes, & falsam sententiam, aut falsum testimonium proferentes. Et infert notanter, quod Diabolus adiuratus per Deum viuum, frequenter dicit veritatem, quamuis ipse sit pater mendacij. Quomodo non omni Spiritui credendum.

Item dicit ibidem, præcepto XIII. quod Diabolus nunquam voluit mentiri in propria forma, nec conuictus est de periurio. Et dicit notanter, in propria forma prout est inferno, aut purgatorio, vel in aliquo Idolo, aut in aliquibus terræ finibus, castris vel domib. aut nemoribus. Nam Angelus Thobiæ Iuniori conuictus Diabolum ad interiora deserti relegauit. Et sanctus Bernhardus in monte Iouis Dæmonem ad permanendum ibidem perpetuo ligauit, qui propterea dicitur mons. S. Bernhardi. Diabolus in propria forma non mentitur. In montem S. Bernhardi relegatur Diabolus.

Est etiam in quibusdam domibus, in qua forma videri non potest, prout in Bononia est quædam domus largißima, in vico ad S. Mariam maiorem, quam Dæmones taliter occupabant, quòd per multa tempora homines in ea habitare non poterant: insultusque Dæmonum frequenter auditur: attamen nihil

vide-

videtur, quamuis Dæmonum voces audiantur, & linguis hominum loquantur: sed non mentiuntur, sed dũ mentiri volunt, nõ aliter faciunt, quam dum tanquã viuentium aerea corpora, vel materialia patientes assumpserint.

Non mentiũtur Diaboli in propria forma, sed semp in assumpta,

Prout in Paradiso assumpsit sibi formam serpentis, faciem virgineam habentis, & taliter primos parẽtes decepit. Nam si in propria forma, qua torquetur, animas in inferno superuenisset, Adam cum Eua ad audiendum vllum non permansisset. Vnde dicit Bernhardus, quod facilius vellet fornacem calentissime feruẽtem intrare, quam Diabolum in sua propria forma apparentem videre.

S. Bernhardus mallet feruentem fornacem intrare, quam Diabolum in propria videre forma.

Et igitur, vt dicitur, Diabolus apparuit Christo in forma humana. Sic Margarethæ in forma Draconis, & Antonio, & multis sanctis Patribus in forma viri, vel mulieris.

De Trollis in Nortvvegia.

Et his diebus taliter apparet frequenter in Dacia, & Nortvvegia, & ibidem Trolli dicuntur: & propter assuetudinem ab hominibus non timentur, sed homines ipsorũ obsequijs vtũtur: qui etiam Incubi, seu Succubi dicũtur, et in humana specie filijs & filiab. hominũ commiscentur: Quod per Magistrum in historia de causa Diluuij notabiliter cum suis proprietatib. explicatur: Quorũ vnus filiam Regis Britanniæ monialẽ & virginẽ cognouit: q̃ ex eo Merlinũ Vatem famosissimũ generauit. Spiritus autẽ tales Dæmones nolunt nominari. De quibus plura scripsi in libro de Nobilitate: attamen

Merlinus Vates Britannicus.

tamen adiurati non mentiuntur, nec dolum machinantur.

Vnde narrant de quodam sacerdote, qui propter vehementem fornicationis & suspicionis infamiam cum vxore potentioris villæ ibidem exortam, de sua Parochia per quoddam nemus multùm perterritus fugiebat: cui Diabolus in forma Religiosi sapientis obuiabat, & ait illi: Quò vadis lamentabili tristitia grauatus? quod cognosco diuinis visionibus. Et ille rem gestam sinceriter narrauit. Et religiosus ait: si hoc maledictum virile non haberes, tu indubitanter in villa tua secure permaneres. Et ille vtique Domine. Et religiosus inquit: Leua vestimenta tua, & tangam illud, prout tetigit, illud membrum penitùs illicò disparuit. De quo Sacerdos multùm gauisus, in villam est reuersus, & pulsatis campanis innocentiæ suæ sinceritatem ostensurus: & congregatis Parochianis continuò spe plenus, stans in Cancellis, & confitenter eleuatis vestimentis mox membrum suum abundantius quàm prius apparuit: & sic ipsum Dæmon in humana forma decepit.

Diabolus facit Sacerdoti cuidā crescere membrum virile,

Sed prout prædiximus, quod in sua essentia simplici nunquam fuerit mentitus: Et taliter locutus est, dum Domino de beato Iob dixerat: vt ibidem c. 1. Et dum certis signis in Idolo reconditus, Sanctum Bartholomæum designauit.

Et dum Virgilio prædicto pœnas infernales, & infernorum dispositiones tanquam expertus, proprie notificauit: Et insuper, dum libros Salomonis de arte

Virgilio Maroni Diabolus indicauit scil. pęnas tartarē.

arte Magica in montium cauernis Samariæ reconditos reuelauit. Et ex post consequenter dum Octauiano Augusto declarauit: Et talia tam clare significauit, quod S. Augustinus in lib. de ciui. Dei, postquam totum mundum, & omnia quæ super terram, & in terra fuerant, perlustrauerat, de dispositione inferni, & pœnis infernalibus, & inferorum potestatibus tenebrarum, se ad Virgilium Maronem remisit, quem ibidem venerabilem Poëtam nominat, qui huiusmodi relationes à Dæmonibus receperat.

S. Augustinus ... approbasse dispositionem inferni Maronianam.

Vnde in gestis Romanorum de quodam Idolo legitur, quod sub pedibus habebat Thesaurum absconditum, quem quidam Magus furabatur, & Idolo, si reuelaret furem, caput se velle confringere, comminabatur. Sed cum Idolatræ viderunt, Thesaurum esse sublatum, quæsierunt ab Idolo, id est Dæmone, qui fuerat in Idolo, quis furtum fecerit. Et ipse: Si quis veritatem dixerit, caput sibi rumpitur.

Magus comminatur Dæmoni, se caput illi velle comminuere.

Sed notabiliter dixit Gregorius, quod vnus spiritus est subtilior alio, & alius alio nequior. Vnde Lucæ vndecimo scribitur de vno spiritu, qui abiit, & reuersus adduxit septem nequiores se. Vnde discipuli Domini certum genus Dæmoniorum non poterant eiicere. Et dixit Dominus: Hoc genus Dæmoniorum non eiicitur, nisi in ieiunio & oratione. Matth. 17 & Mar. 9.

Spiritū vnum subtiliorem alio altero.

Vnde temporibus nostris in Erdfordensi ciuitate

quædam

quadam mulier habuit Dæmonium, quod loquebatur Teutonicum, Latinum & Bohemicum: dumque Exorcista quæreret de nomine et conditione sua Ego sum, inquit, ille Spiritus, qui nuper in Bohemia innumerabiles fidelium gentes contra Bohemos feruenter armatas, & prope ciuitatem SatZ castra metatas, violenter dissoluebam: quia principum dissensiones audiebam: & hoc per ignis vehementissimi, tanquam infernalis crudelis immissiones. Fuit autem ignis iste, vt referunt qui secum fuerunt præsentes, tam impetuosus cum vento terribili permixtus, quod boues & oues, & equos consumpsit, cum preciosis rebus aliis mobilibus. Prout etiam legitur in Iob capite secundo, vbi Diabolus similiter Domino permittente perseuit.

Diabolus immissione infernalis ignis dissipat castra contra Hussitas metata.

Fuit autem hæc dissolutio diuini iudicij patentis dispositio. Nam dicti Principes non proposuerunt DEUM ante conspectum suum sed inter se diuiserunt regni terminos terrarum ante Triumphum.

Ignis infernalis perpetuo sufflamine fouetur, quod ipse ignis fouet.

Sed his dimissis, prosequamur propositi nostri propositum conceptum. Et vt dicit Gregorius in suis Moralibus, prout vnus Angelus ministerium alterius Angeli sibi non appropriat: Sic vnus Dæmon alterius Dæmonis officium sibi non vsurpat. Et dicitur vltra, quod Dæmones quantumcunque maligni, nunquam tamen inter se fiunt discordes: Et hoc induxi nuper in libro, De libertate Eccle-

Dæmon nullus se ingerit in alterius munus.

Liber autoris de libertate Ecclesiastica.

Ecclesiastica: Vbi videtur, quòd Iurisperiti, qui dicuntur causarum & personarum in Iure contendentium Aduocati: & pro defensione cuiuslibet Iuris sunt ab Ecclesia deputati, in defensione causarum nunquam sunt concordes: & in hoc Dæmonibus peiores.

Hanc igitur concordiam Dæmonum, & proprietates officiorum eorum, primus nouit in Europa Virgilius prædictus, de rure prope Mantuanam ciuitatem in Lombardia natus, & qui post multa finaliter effectus est Octauiani prædicti Cancellarius, de quo plenius scripsi in libro de Nobilitate, capite penultimo.

Virgilius Poëta primus nouit distinctiones Dæmonum.

Dicitur autem propriè Dæmoniorum & ipsorum officiorum cognitio, vna species artis Magicæ, quæ Necromantia vocatur: quam postea Simon Magus cum cæteris in contemptum fidei Catholicæ nequiter operabatur: & vsq; ad præsens periculosissimè per aliquos frequentatur.

Necromantiā videtur autor approbare, describitque ipsam, cognitionem officiorum Dæmonum.

Sed his dimissis, tanquam ad rem propriè non facientibus, Dicamus (saluo iudicio peritioris) huius quæstionis solutionem. Et puto, præmissis syncere consideratis, quod in hoc casu, & similibus, sine peccato de huius diuitis mansione in inferno sit credendum Diabolo, tanquam experto, & præsertim de inferis: nam nouit præterita, similiter & præsentia, sicut & Angelus, & non vltrà, nisi permissione diuina. De futuris autem, quoniam auxosius non plus, nisi quantum de experientia rerum, & cursu temporum, prout

Angeli præterita & præsentia nouerunt.

prout antiquus rusticus prognosticabit.

Dicit autem Bernhardus in suis meditatiönibus, Dæmonum esse malas suggestiones immittere, nostrũ esse illis non consentire: quia quoties resistimus Diabolo, vincimus. Hæc ille. **Resistere Diabolo est vincere.**

Idem dicit Sanctus Isidorus, de sum. bon. lib. 3. cap. 5. Dæmones cogitationes infundunt, mentem intrant, & corda inspirant tribulationes & dolores dant, animum vexant, cogitationes tamen hominum non sciunt, &c. Item ibidem cap. 6. Somnia immittunt. Item ibidem libro 11. capite 25. Cogitationes hominum prouocant. Item libro 1. cap. 26. Dæmones cruciantur igne gehennali. Item idem in libro de creatione mundi, capite septimo. Dæmones Domino permittente in hoc aere prouocant tempestates, vt hominibus noceant. Hæc ille. **Dæmones cogitationes hominum non sint.**

Ad secundam quæstionem sic proceditur: Et ponamus casum: *quod hic diues, de quo in Themate, nunquam per Dæmonem taliter fuerit publicatus, aut proclamatus: quid de suo statu posset iudicare homo discretus? & præsertim ille, qui nouit radicitus aut humanitus suæ conditionis apparatus: de quibus quidem plebeijs tam vehementer ditatis, notabiliter scripsi in libro de Nobilitate, in titulis suis & ibidem ostenditur per experientiam cunctis quotidianam, quod horum bona tanquam res male acquisitæ, non sunt, nec hactenus fuerint duratura, & in tertium hæredem non profectura.*

Bona Clericorum intoxicant bona laicorum.

Prout bona clericorum quantumcunque larga, ad laicorum manus peruenientia, & hæc & illa bona recenter inficiunt, etiam res iuste quæsitas: imo intoxicant taliter, quod raro vel nunquam in eodem statu permanent, aut ad felicem finem perueniant: & hæc sunt certa signa, quæ res male quæsitas demonstrant.

Sed nunc ad propositum quæstionis: vtrum ille Diues post mortem sit iudicandus, sicut sæpe viuentes iudicamus publicanos, vsurarios publicos, & iudices iniquos, &c. Prout Egeas Iudex impius, per Andræam Apostolum fuit iudicatus. Et videtur quod non, quia dixit Dominus: Nolite iudicare, vt non iudicemini, *Matth. 7. Et Apostolus:* Nolite ante tempus iudicare, *1. Corinth. 4. Et iterum: Tu quis es, qui iudicas alienũ seruum, ad* Roman. 14.

Triplex iudicium.

Ad quod dicendum secundum Doctores, quod triplex est iudicium, scilicet suspicionis, quando videlicet ex re visa, vel personaliter audita de proximo statim oritur suspicio: & hæc est triplex: prima violenta, quando apparent omnia signa mali, & nulla boni. Secunda probabilis, quando sunt leuia signa mali, et fortia ac plura boni. Tertia temeraria, scilicet, quando multa signa boni, & pauca mali. Primum iudicium non est peccatum: secundum est veniale: tertium mortale.

Triplex suspicio.

De iudicio certitudinis.

Secundum autem iudicium est certitudinis, & est iudicare de manifestis: & hoc est licitum, & præsertim

ſertim Prælatis, adhibitis debitis circumſtantijs. Et ita ſi talis viderit, vel etiam alius, rem patenter malitioſam, vt adulterium, homicidium, ſimoniam, et iniqui Iudicis ſententiam, quis nō iudicaret iniquitatem? & talem in peccatis ſuis, qui non ſatisfecit, ſi moritur, quis eum non iudicaret damnatum? Et taliter vſurarius publicus non ſatisfaciens læſis poſt mortem, iudicatur damnatus, quoniam in ſignum damnationis ad terram ſacratam, id eſt, cœmiterium, non admittitur ſepeliendus.

Tertium eſt iudicium temeritatis, quando videlicet quis firmam ſententiam de incertis, tanquam de certis habet, & eſt præſumptuoſum. Et ita intelligitur dictum Apoſtoli, dum dicit: Tu quis es, qui iudicas alium, &c. De iudicio temeritatis.

Igitur de illis tam vehementer & velociter ditatis, et non ſatisfaciendo læſis, aut reatum recognoſcendo, multis Eleemoſynarum diſtributionibus, & ſic iumentaliter indiſcrete, ſubitanee defunctis quid dicemus: niſi quod non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Et tales, qui ablata, dum potuerunt, non reſtituerunt: & per conſequens in peccatis mori voluerunt, quid ſequitur, niſi, quod ſuam damnationis ſententiam patenter prædiſpoſuerunt? Non dimittitur peccatum niſi reſtituatur ablatum.

Sic hodie iudicamus ſine periculo Herodem et Pilatum, Neronem & Diocletianū, & infinitorum cæteruam Tyrannorum, & præſertim iniquorū iudicū, quos corporaliter cum animabus per Dæmones frequenter

 legi-

legimus in vitis Patrum arreptos. Et igitur de tali taliter obstinato, similiter & defuncto in terrore Christi fidelium, prout prædicamus de alijs tyrannis, crebris singultibus, & suspirijs largiter prædicandum foret in cancellis, & si non in loco suo propter scandalum suorum cognatorum mitius vitandum, alias tamen per Ecclesiam foret alijs locis pronunciandum, & cum terribilibus infernorum pœnis incutientium stuporem crebrius promulgandum.

Instructio concionatoris.

Et dum iustus vix saluabitur, talis qualiter iudicatur? & insuper foret de gaudijs iustorum, vt opposita iuxta seposita magis elucescerent, frequenter promulgandum & dicendum?

Oppositio fœlicitatis piorum, & miseriæ impiorum.

Sicut amici Dei nimium felices perenniter cum Domino gloriantur: sic è contrario eius inimici miserabili tristitia iugiter cruciantur. Et sicut isti cum decoris lumine perlustrantur: sic è contrario illi caligine tenebrarum obfuscantur. Et sicut isti summa sunt agilitate præ gaudio præpoliti, sic illi supini præ tristitia sunt fermoribus denigrati. Et sicut isti firmissimo robore suæ stationis sunt consolidati, sic sunt illi sine spe valetudinis mortaliter debilitati. Et sicut isti glorioso libertatis priuilegio potiuntur, sic illi seuerissimæ seruitutis anxietate iugiter opprimuntur. Et sicut isti voluptate immensa perpetim deliciantur, sic illi famelicæ paupertatis egestate dietim cruciantur. Et sicut isti sanitate mentis & corporis perfruuntur, sic illi dolore perpetuitatis

tatis pene gemebundi fulciuntur. Et sicut isti de fœlicis immortalitatis prærogatiua lætantur, sic illi de diuinitatis dispendio mortis æternæ lamentantur.

Et sicut isti sunt redimiti splendoris fulgore cœlestis sapientiæ: sic illi sunt obscurati stupore gehennalis impatientiæ. Et quod isti ad congratulationis tripudium lætantes nouerunt, hic illi hoc ad sui doloris augmentum retorserunt. Et sicut istis dulcia iugiter, & organa Sanctorum sonant: sic illis truces damnatorum singultus in aures mœrorem inculcant. Et sicut istis Angeli similiter & Archangeli hymnũ ante thronum Dei decantant, sic illis Dæmonum latratus, & terribilis aspectus maledictionis blasphemias proclamant. Et sicut istis cynamomum, & balsamum, & odor suauissimus redolenter conflagrant, sic illos fœtor turpissimus, ignis quoque sulphureus amaritudinis fumosa sine fine molestiat.

Stupor gehēnalis impatientiæ.

Auditus.

Odor.

Et sicut istos dulcis amicitia, quoad Deum & proximum sinceriter perpetuo copulat, sic illos intestina bella viscerosius corrodentes exenterant. Et sicut isti dulcis concordiæ symphoniam cum omni creatura tenentes, ab omnium creatura glorificantur, sic illi cum omni factura, & propria conscientia discordiam susurrantes, ab omni natura detestantur.

Discordia in inferno.

Et sicut isti summæ potentiæ corona clementer sublimantur, sic illi suffocatæ penuriæ iactura de-

caluantur. Et sicut isti sunt honoris reuerentia sanctorum collegio reuerenter connumerati, sic illi vilissimo dedecoris contubernio viliter sunt conculcati.

Et sicut isti laudabili securitatis stabilitate lætanter perdurant, sic illi terribili tremore perpetuò trepidanter formidant. Et sicut isti sunt ineffabili gaudiorum tripudio iubilantes, sic illi miserabili mœroris dolore stant flentes stridore dentium eiulantes.

Odium enim habent Dei, quia, quantum in ipsis erat, ei restiterunt, ne vnquam ciuitas eius ex viuis lapidibus ædificaretur. Odium autem Angelorum, quia quantum potuerunt, efficaciter effecerunt, ne vnquam numerus eorum impleretur. Odium habēt omnium Sanctorum: quia quantum in ipsis erat, impediuerunt, vt vnquam plenum gaudium haberent.

Impij impediēdo augmētum numeri Angelorum, odium sibi angelorum conciliant.

Odium habent à nouo cœlo, & à noua terra, & ab omni creatura, quoniam tempus suæ visitationis non cognouerunt. O filij hominum, vsq; quo graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? non perpendentes suspirando, quam mirabilis contrarietas, quam dispar diuersitas, quam incomparabilis qualitas, & quam dissimilis mansionum habitualitas: quam istorum gaudia sunt inexcogitabilia, & inæstimabilia, ac ineffabilia. Illorum autem supplicia sunt incomparabilia, sunt indicibilia, ac omni fine carentia.

Impij grauabuntur odio noui cœli, & nouæ terræ.

Hæc

Hæc & alia dicat prædicantis industria, quoniam singulorum prædictorum essentia, & quodlibet in suo statu sunt vltra quam dicere valeat humana sagacitas excellentiora: siue sint bona, siue mala.

Et nunc ad propositum redeamus. Nam non dubitamus, quam plures magnæ discretionis apparentia mortuos aut morituros, quos iudicamus damnatos, vel saluatos: prout legimus de illo, qui ordinis Carthusiensis *fuit causa principalis instructus.*

Nam in ciuitate Parisiensi *fuit* Doctor *famosus, & ab omnibus magnæ deuotionis & religionis vir fuit patenter imputatus, & taliter mortuus. Sed dum in* Ecclesia *fuerat cum exequiis solitis sepeliendus, clamauit primo de pheretro:* Vocatus sum. *Secundo:* Iudicatus sum. *Tertio:* Perpetuo damnatus sum.

His (voce terribili) taliter auditis, Doctores *& alij multum perterriti, dicebant: Et quis saluus erit? Et consequenter post modicum tempus lapsum ordinem instituerunt, qui nunc dicitur* Carthusiensis, *à* Carthusa *villa, in qua primum fuit talis ordo, & ordinis locus inceptus: Sicut ordo* Cistertiensis, *à* Cistertio, *& ordo* Cluniacensis, *à* Cluniaco *burgo denominantur.*

Carthusiēses denominati à villa Carthusen.

Cistertiēsium & Cluniacensium ordines vnde nomen acceperunt.

Visum est quondam in ciuitate Bononiensi, *quod cum quodam potenti viro, & abundanter mori-*

turo, stabat quidam religiosus, & illi salubriter salutis animæ vias ostendebat: ast ille diues, tanquam cordialiter perciperet, oculis & manibus annuebat: & post multa in sui filij præsentia religiosus dixit ad moriturum: Et tu dabis decem libras ad Carmelitas: Et ille, placet bone pater. Item dabis decem libras ad Prædicatores? Et ille, placet bone pater. Item, dabis decem libras ad Fratres Minores? Et ille, placet bone pater. Et sic ille Religiosus loquebatur de singulis quasi totius ciuitatis Religionibus.

Historia ridicula de vulture religioso, inhiante hæreditati diuitis cuiusdam.

Audiens vero filius, quod pater plus quàm solito, & contra naturæ suæ consuetudinum fuerat benignificatiue, ait: Et quomodo placet pater, vt præsentem Fratrem Religiosum proiiciam deorsum per omnes gradus scalarum? Et ait pater: placet bone fili. Et mox vidit filius, quod pater suus alienatus mente, fuerat locutus ad religiosum. Vadas, inquit, illico, & recede, alioquin te proiiciam violenter per omnes gradus totius domus.

Sic ad propositum: Hic homo, de quo dicitur in themate, nec in mortis infirmitate, nec in mortis certamine habuit contritionis siue satisfactionis, aut veræ pœnitentiæ verbum, aut verborum stigmata. Dic, quæso, qualiter faciamus illi saluationis indicia?

Sic legimus de quodam moriturо, cui porrigebatur crucifixi imago: quam affectuose, & desideranter amplexus fuerat, & ori deuotis gestibus coniungebat:

gebat: quod populus astans propter dissuetudinem suæ deuotionis mirando prospiciebat: sed post dies conualuit, & de prædictis gestibus requisitus diligẽter, ait: Multum feruenter sitiui, & petere nequiui: & credebam, quod mihi porrigeretis flasconem vino bono plenum, & ducillum quæsiui, & dolenter inuenire non potui. Et sic ad propositum huius quæstionis, ad iudicandum quoslibet vtamur ingenti scrutinio rationis.

Ægrotus imaginem crucifixi pro lagena deosculatur.

Ad tertiam quæstionem, vtrùm pro tali defuncto, vel simili, sint orationis, aut alia pietatis opera fideliter aut confidenter perficienda? Et videtur primo, quod non, quia, vt dicit Sanctus Augustinus: Si scirem patrem meum in inferno, nõ orarem pro eo, quia in inferno nulla est redemptio. Nam si de quolibet verbo otioso in die iudicij reddenda est ratio, illud vtiq; verbum foret otiosum, quod hic vel in alio seculo nulli salutis æterna generaret profectũ. Nam si quis pro Pilato vel Nerone funderet preces, vtique peccaret, ac si pro hæreticis & infidelibus damnatis ab Ecclesia oraret.

S. Augustinus non vult orare pro parentibus in inferno cõstitutis.

Sed Ecclesia damnat omnes illos, qui patenter in suis peccatis moriuntur vt dicit Regula iuris, & sunt verba S. Augustini: Defleat peccator: quia in vno reus, omnium est reus: & consequenter in pluribus est reus: quanto magis est reus, in quo tanguntur vsurarij Simoniaci, raptores, iniqui Iudices, & cæteri malefactores. Vnde dicit glossa in eodem capit.

In vno peccãs omnium habetur reus.

In vno peccato mortali mortuus est perpetuo damnatus.

quod in vno peccato mortali mortuus est perpetuo damnatus: Et durus est hic sermo, attamen verus. Dominus enim noster Iesus Christus taliter frequẽter ad Pharisæos & Hypocritas est locutus, & sua sententia declarauit fore damnatos, dum dixit: Moriemini in peccatis vestris. Iohannis octauo capite. Et remissius erit Sodomitis, &c. Lucæ 10. Et iterum: Publicani & meretrices præcedent vos in regnum Dei. Matthæi 21. Et, prout prædiximus, Christi actio est nostra instructio. Dicamus & nos eos taliter extinctos, & præsertim in terrorem crudelium hominũ dissolute viuentium, fore damnatos, in finem vt emendẽt, quos persenserũt impiissimos: super hos addant infernalium cruciatuum pœnas interminabiles & amarissimas.

Et exemplum legitur de quodam monacho, qui habuit fratrem nobilem & potentem in seculo: Quo defuncto, monachus multum religiosus, ad Dominũ multas preces fundebat, missas celebrabat, & celebrari procurabat. Vnde illi die quadam post matutinam frater suus igne terribiliter conuolutus apparuit: Cessa, inquit, tua mihi non prosunt beneficia, sed ignis prouocant incendia.

Missæ prouocant incendia inferni.

Simile legitur de Sancta Brigitta, Regina Suetiæ quæ de sui nepotis, damnati videlicet, Regis Daciæ, pœnarum visione perterrita, per triduum remansit in ecstasi.

S. Brigitta, Regina Suetiæ, nepotem damnatũ videt.

In contrarium autem arguitur sic. Nam scriptum

ptum est. Nemo scit, vtrũ odio vel amore dignus sit. Eccles. 9. Et iterum: Humiliamini sub potenti manu Dei, quia aduersarius noster Diabolus, tanquam Leo rapiens & rugiens quærit quem deuoret. 1. Petri 5. Vbi Doctores colligunt septem Diaboli conditiones, per quas simplicium hominũ decipit opiniones. Primo, quia dicit Diabolus, tangit eius superbiam, & alios superbos, qui demum, vt ipse, secum cadant in inferos. Secundo tangit eius inuidiam, cum dicitur aduersarius. Tertio eius potentiam, cum dicit Leo. Quarto eius malitiam, cum dicit rugiens. Quinto, eius proteruiam, cum dicitur, circuit. Sexto, eius nequitiam, cum dicitur quærens. Septimo, eius sæuitiam, cum dicitur deuoret.

Septẽ Sathanæ conditiones ad decipiendum.

Ex his bene colligitur, quod sit mille artifex, & si per talem multiplicis artis accumulationem vellet decipere simplicis hominis credulitatem, vt desperaret, nonne defuncti salute procuranda cessare faceret, & per consequens aliorum fidelium preces impediret? Et in hoc proprie hostis antiqui malitia apparet.

Et licet sit ita artifex, vt dicit Augustinus, internas tamen animæ cogitationes videre non potest, quod certum est. Sed motu eas corporis & affectionum iudiciis colligit experimento: Secreta autem cordis solus ille nouit, de quo dicitur: Tu solus nosti corda filiorum hominum. Hæc ille. Et licet scriptum sit, quod pœnitentia sera raro sit vera. Etiam scriptum est: Quotiescunque peccator ingemuerit,

Cogitationes hominis Sathan non videt.

Pœnitentia sera raro vera.

Peccator quotiescunq; ingemuerit, saluus erit.

rit saluus erit. Ezechielis 18. Item omnis homo, quicunque inuocauerit nomen Domini saluus erit ad Romanos 9. Et quis scit, si conuertatur & ignoscat Deus, & relinquat post se benedictionem Ionæ 2. Et talis vnicæ suspirationis cruciatio, contra gehennalem pœnam concernitur perpetua supportatio, & ad crudelissimos cruciatus purgatorij destinatio, qui tamen super omnes mundi pœnas est exæstuationis inculcatio.

Igitur piè videtur consulendum, vt ab illius diuitiis defuncti consolationis remedij nemo desistat: sed opera misericordiæ fideliter perficiat, in finem & euentum, si non sibi præcise, sed indubitanter aliis animabus fidelibus subueniat.

De Missa restrictiua & ampliatiua.

Nam dicit S. Hieronymus, & est textus in Iure canonizatus, quod Sacerdos suam missam pro defuncto peractam vel peragendam taliter restringere poterit, vt vni soli non prosit, sed ex statuto, auctoritate quoq; preciosissimi thesauri sanctæ matris Ecclesiæ, nihilominus proderit omnibus fidelibus, in gratia defunctis.

Missa candelę comparatur.

Et ponunt exemplum Doctores, vt sit candela, multum celebris ardens, ponatur in conspectu & ad laudem principis, circumstantes æque gaudent de fulgure tanti luminis, licet princeps abinde recipiat nomen honoris: vnde largiter fiant animarum remedia, vt prosint cunctis: huius enim pia & misericors quoq; videtur ratio.

Nam

Nam dum Rex, vel Princeps nobilis, vel diues moritur, multiplex diuinorum pro defunctis officiorum, Eleemosynarum, & aliorum remediorum executio solenniter perficitur. Sed dum moritur vnicus solus, & pauper in Hospitali, vel tugurio, mari, seu nemoribus, nullius remedij defunctorum beneficio videtur munitus. Nonne miserabiliter dicit vulgus: Videmus, quod apud Deum & apud homines pauper est despectus, & remedijs defunctorum totaliter eiectus. Pauper vbiq; iacet.

Et hoc patenter videtur in ciuitate Bononiensi, vbi est hospitale quoddam dictum ad mortem, & in eo recipiuntur omnes infirmi, etiam ad mortem: in quo est cellare subterraneum largum, & superius coopertorio stricto firmiter obstructum. & tanquam cœmiterium consecratum. Et dum pauper ibidem moritur recenter, per solum hominem, vel duos proijcitur. Ecce quam indifferenter Rex & hic pauper sepelitur. De Bononiensi Hospitali ad morté.

Igitur reuertamur ad propositum, & dicamus necessario, Misericordia Domini plena est terra, &c. Et eius misericordiæ non est numerus, vt opera misericordiæ diuina misericordiæ distribuat pariter cunctis in gratia morientibus diuitibus & pauperibus. Et hoc tenet etiam Magister Sentent. lib. 4. circa finem.

Puto tamen in veritate dicendum, quod (cæteri paribus) & præsentibus nostris temporibus, plures saluen-

Plures saluari diuites, quã pauperes.

saluentur diuites, quam pauperes & plures damnentur pauperes, quam diuites.

Et licet in vtrisque quandoque sit fidei quoque charitatis et alterius virtutis modica spes: in diuitibus tamen maiores sunt operum misericordiæ, fidelitatis, legalitatis, honoris & honestatis: similiter & exercitationis virtuosæ mansuetudines. Et econtra in pauperibus omnium vitiorum mansiones: sicut communiter videmus, fures & latrones inter ipsos ac alios malefactores, & vitam turpiter finientes. Et vtinam per Prætoris iustitiam hic in mundo vltimo supplicio plecterentur, vt sic per infinitæ misericordiæ Dei benignitatem, finaliter pœnitentes saluarentur in alio seculo. De quo plenius scripsi supra in lib. de anno Iubilæo.

[illegible] abũ-[illegible] [illegible] [illegible] scri-[illegible]

Pauperes & [illegible] af-[illegible]ur.

Sed ad propositum, & ad S. Augustini dictum, qui ait: Si scirem patrem meum, &c. dicimus, quod scire, est rem per experientiam cognoscere: prout Christus vitam & finem illorum nouit, de quibus dixit: In peccatis vestris moriemini, Ioan. 8. cap.

[illegible] est ex-[illegible]

Et S. Brigitta supradicta permissione diuina vidit sui nepotis in inferno tormentum. Et Lazarus pauper vidit diuitem in inferno sepultum. Et Paulus sursum gaudia cælorum.

Sed pro nunc nos mortales de tali scientia seu experientia non loquamur: sed defunctorum remedia largiter prosequamur. Quia secundum Doctorum sententiam, nullum bonum irremuneratum, & nullum

lum malum remanet impunitum.

Nullum bonum manet irremuneratum.

Tenet etiam, quod damnatorum pœna potest aliquando minui, vt quando quis iniunctam pœnitentiam non adimpleuit, de istis potest iuuari, sed non pro illa pœna, pro qua damnatus est. Sic etiam puto per rerum male ablatarum restitutionem, damnatum mitius pati.

Damnatorũ pœna potest minui.

Summarie igitur ad thematis principalis materiam redeundo quod diximus de diuite similiter & de potente: quod propterea non omnis diues & potens, tanquam damnatus, nostro sit iudicio detestandus, ex eo quod CHRISTVS dixit: Facilius est, camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum Dei, Luc. 18. cap. Nam hæc verba vt exponit venerabilis Beda Presbyter, salubrius sunt intelligenda, quoniam multi sancti diuites, & potentes veteris Testamenti, & etiam noui, leguntur cœlestibus gaudijs fore fruentes.

Quomodo diuites & potentes difficulter saluentur.

Sed loquamur cum Paulo: Nihil ad nos de his qui foris sunt. 1. Corinth. 5. Et habet in capit. gaudemus. de diuort. ac si diceret. Dimissis subtilitatibus, parentia & non latentia: & tantum præsentia, in quantum fieri potest, nobis pro nunc perscrutari licebit. Et prout præmisimus de diuitum conditionibus in præsentiarum de gentibus patet, quod tam viui quam defuncti fructuosiores de diuitibus quam de pauperibus recipiunt dietim vtriusque vita consolationis vsus.

Qui foris, nihil ad nos.

Vnde diuites olim, & præsertim Principes, & generosiores Nobiles, Ecclesias, & Monasteria, præbendas, & pauperum Hospitalia per singulos quoq; dies pro viuorum & defunctorum salute Diuinorum officia large desuper Eleemosynarum perpetua donatiua constituerunt: & solenniter dotibus & donationibus, firmauerunt, quibus ad præsens pauperes gaudent, & gaudebunt: & sic similiter pauperes Christi vniuersalis Ecclesiæ, qui pauperes Spiritu dicuntur. Et ipsorum est regnum cœlorum, qui fundamenta in montibus Sanctorum construxerunt, vt fuit S. Franciscus, S. Dominicus, similiter & S. Augustinus, & quamplures alij pauperes Doctores, præcepta Domini prædicantes, & conscribentes: quorum non est numerus. Et quis inter diuites & pauperes omnes sit saluus, nouit ille, qui creauit omnia solus.

Diuites abundare comparatione meritorum.

Qui fundamenta in montibus Sanctorum construant.

Sed adhuc vnum restat dicendum de mundi potentioribus. Nam propriè tales cum sibi subiectis collocari videntur, prout in ludo Scachorum, signacula siue lapides, mundi status designantes, ordinatim iuxta suarum dignitatum qualitates castramentati disponuntur. Ita videlicet, vt Rex & Regina locum habent eximiorem.

Potentes in hoc seculo comparantur lapidibus in ludo Scachorum.

Hinc Senatores, consequenter milites, & terrarum Marchiones: hinc pedones, qui plebeiorum iuxta singulorum status designant, vt sint simul in vnum diues & pauper.

Et dum hi iuxta ludi talis, imo cursum mundi suas castrorum acies, & bellorum effigies nobiliter ritus & apparatus perfecerunt, Regem & Reginam cum cæteris ludentibus ad vnum saccum proiiciunt, & secundum quod sors meritorum dederit, forsitan Rex & Regina & seniores, aut alij potentes cum pedonibus ad profundum sacculi perueniunt, & pedentes sursum transire compellunt, prout ipsos despiciendo in hoc seculo suppresserunt.

Reges Reginæque cum equitibus & satellitibus in vnum saccũ conijciendi veniunt.

Sacculus autem iste mors fore concernitur, quæ omnia concludere videtur, & terribilis est: & secundum Philosophum, est vltimum terribilium & maximum inter terribilia sustinenda, & etiam terribilis est prolationis, quoniam à nullo rite declinatur.

Mors est vltimum terribilium.

Propterea Doctor meus olim Bononiæ in cathedra dixit, dum titulum de testamentis, quæ morte confirmantur, legere prædisposuit, & more sub Rubricam continuauit, & ait: Sicut mortem nemo declinare potest, sic hoc verbum, morior, nullus rite declinare valet. Quis est, qui dicat morior, aut morimur præsentialiter in veritate, vel alia descendentia indicatiue: cum inter vitam & mortem non sit medium de tanto momento, vt fiat tantæ prolationis continuatio.

Mors est terribilis declinationis: quia non rite declinare potest.

Dicunt etiam aliqui, quod vero modo dicimus morior, aut morimur, quia tam sumus vt mortui. Sicut dicimus satiatum, cui inest satietas, & album cui inest albedo. Sic ille dicitur mortuus, cui inest mors, &

Morimur indies, quia mortui reputamur.

dicat continuo, morior. Vnde Salomon, nos nati continuo desinimus esse. Sap. 5. Et omnes morimur, & quasi aqua dilabimur super terram, 2. Regum 14. Vnde in Apocalypsi, capite 14. Scribe: Beati mortui, qui in Domino moriuntur, sed quis est hic, & laudabimus eum?

Principissas quidē saluari posse, est vix Principes, nisi moriantur in cunabilis.

Vnde quidam Doctor Theologiæ famosus, nuper in Heydelbergensi Vniuersitate in die Parasceues sermonem fecit latissimum, in cuius præsentia quatuor Principes & quinque Principissæ cum magno populo fuerunt subsistentes, & inquit post multa nobilium & plebeiorum actionis & conditionis prædicamenta. Credo: imo firmiter teneo, quod de principissis, sicut & de cæteris bonis ac honestis mulieribus sit spes æternæ salutis. Sed quod de Principibus nulla sit spes æternæ salutis, nisi moriantur in cunabulis.

Iustinianus Imperat. lamentatur de statu s[illegible]o. Iura nulli faciunt honores contra potentiores.

Et hoc omnia dicere possemus de potentatibus infinitis siue sint spiritualium aut temporalium prælationum prærogatiua muniti: Et vt diximus de terrarum Regibus & Principibus, ita dicamus similes apud inferos commixtionis subuersionem: Vt puta de Papa, Præsulibus, & Prælatis. Et potentes potenter similiter cruciantur pro demeretis: De quibus dixit lamentando Iustinianus Imperator in lege sua, quoniam potentioribus pares esse possumus. Et dixit Azo in glossa, contra potentiores iura nulli faciunt honores: ac si diceret, non iura, nec leges, sed potentia regit omnium terrarum fines.

Et

Et sic huius collationis materiam concludamus, ne legentibus tædium inferamus: qui similiter meæ simplicitati parcant, & huius Scripturæ compendium corrigant: Et hoc necessario, cum ego Fœlix, Doctor inutilis, scripserim illud in loco solitario, libris debitis non armato, Dei tamen omnipotentis munimine præsentialiter & misericorditer fulcito. Qui viuit & regnat sine termino.

